

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ'.
ΑΡΙΘ 75

Έν Πειραιεϊ Μάρτιος
1891

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Γ. Π. ΚΡΕΜΟΥ

ΕΞΟΔΟΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Τὸ Μεσολόγγιον ἀπεκλείσθη πανταχόθεν ἡ ἀθάνατος φρουρὰ ἐστερείτο ἤδη ἀπὸ τῆς 29 Μαρτίου τοῦ 1826 ἐντελῶς τροφῶν ἐτρέφοντο οἱ ἐν τῷ Μεσολογγίῳ ἐξ ἀκαθάρτων καὶ μικρῶν ζῴων, ἀλμυρίδων φουμένων ἐν τῇ λιμνοθαλάσῃ, ἐκ δὴθεν ζωμοῦ βραζομένων δερμάτων οὐδ' αὐτῶν τῶν πελμάτων τῶν ὑποδημάτων (σαρουχιῶν) ἐξαιρουμένων. Οὐτε καρκίνοι οὔτε ἰχθύδια οὔτε ἄλλο τι θαλάσσιον ζῴον καὶ ὄστρακόδερμον ὑπῆρχον ἐν τῇ λιμνοθαλάσῃ· διότι τὰ μὲν πολλὰ ἐκ τοῦ κρότου τῶν τουφεκιῶν καὶ τῶν βροντῶν τῶν τε τηλεβόλων καὶ τῶν ἐκρηγνυομένων ὑπονόμων ἐφυγαδεύθησαν, τὰ δὲ τυχόν ὑπολειπόμενα ὀλίγα οὐχὶ σπανίως ἐπὶ αἵματι καὶ ζωῇ ἤρπαζον ἐκ τῆς ἀκτῆς καὶ τῶν ὑδάτων διὰ τῶν κατεσκληκυῖων αὐτῶν χειρῶν οἱ ἀδάμαστοι ἥρωες, ὧν οὐκ ὀλίγοι ἐφρονεύοντο ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πλοιαρίοις περιπολούντων ἐχθρῶν· οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι οἱ εἰς τὸν Ἄδην προπέμφαντες τόσας χιλιάδας ἀκμαίων μαχητῶν ἐχθρῶν τάνυν ἐγίνοντο θύματα ἀντὶ εὐτελεστάτου τροφῆματος Ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης, ἀπέθνησκον ἐκ τῶν τραυμάτων, ἀπέθνησκον ἐκ νοσημάτων αἰφνης ἐνσκηψάντων ἰδίᾳ ἕνεκα τῶν ἐν ταῖς τρώγλαις ἀποκειμένων ὀδωδότην ἀτάφων, οὓς κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας δὲν ἰσχυροὶ οἱ ζῶντες νὰ ἐνταφιάζωσι, καὶ ἕνεκα τῶν ἐν τοῖς ἐρειπίοις κειμένων ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν ὀζόντων ἐκ τῶν πληγῶν καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀκαθαρσιῶν ἅτε οὐδενὸς αὐτοῖς ὑπάρχοντος πρὸς νοσηλείαν ἢ θεραπείαν. Καὶ ἦν, δεινὸν εἰπεῖν, τὸ Με-

σολόγγιον μέγα πολυάνδριον. ἐν ᾧ οἱ μὲν ζῶντες ἐφαίνοντο ὡς νεκροὶ κινούμενοι, οἱ δὲ θνήσκοντες ἦσαν μακαριώτεροι τῶν ἐπιζώντων.

Ἄλλὰ καίπερ οὕτως οἰκτροὶ ὄντες οἱ τῆς φρουρᾶς οὐδαμῶς διενόηθησαν περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἑαυτῶν σωμάτων, ἀλλὰ περὶ ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἑαυτῶν εὐδοξίας. Συνελθόντες οἱ πρὸ μικροῦ ἀκμαϊότατοι, τανῦν δὲ πελιδνοὶ, ἀδύνατοι, ἀσθενεῖς, κοίλους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς συνεσκέψαντο τίνι τρόπῳ ἐνδοξότερον νάποθάνωσι καὶ δεῖξωσι εἰς τὸν κόσμον ὅτι προτιμῶσι μυρίου θανάτους τῆς ἐν δουλείᾳ ζωῆς. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ ἐξέλθωσι τῇ νυκτὶ (10—11 Ἀπριλίου) διὰ τῶν ἐχθρικῶν τάξεων. Ὅπως δ' ἔχωσι κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἐπικουρίαν καὶ ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀράκυνθον περιπολούντων Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐν Πλατάνῳ τῶν Κραβάρων διατριβόντων, ἔπεμφαν δύο ἀποστόλους. Ὑπέσχοντο οἱ ἐν Πλατάνῳ ὀπλιτάρχαι ὅτι πεντακόσιοι ὀπλιταὶ ἐμελλον νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἰβραήμ πρὸς τὰ Τριλάγκαδα, ἄλλοι τόσοι κατὰ τοῦ Κιουταχῆ πρὸς τοὺς Μύλους· πεντακόσιοι δ' ἔτι πρὸς τὰ Χίλια σπίτια κομιζόντες ζῶα καὶ τροφὰς καὶ εἴ τι ἕτερον, ὅπως ἀναλάβωσι τοὺς τραυματίας, τοὺς ἀσθενεῖς, παῖδας καὶ γέροντας. Εἶπον δὲ τοῖς ἀπεσταλμένοις ἵνα μὴ ἐξέλθωσι πρὶν ἢ αὐτοὶ ἐπέλθωσι κατὰ τῶν στρατοπέδων τῶν ἐχθρῶν Ὡς σύνθημα δὲ τῆς καθόδου τῶν ἐξωθεν ὠρίσθησαν τρεῖς πυροβολισμοὶ ἐκ τῆς παρὰ τὸν ἅγιον Συμεῶνα κορυφῆς τοῦ ὄρους. Τούτων οὕτως ὀρισθέντων ἠτοιμάζοντο οἱ ἐν Μεσολογγίῳ πρὸς τὴν ἐξοδὸν. Καὶ πρῶτον μὲν πᾶσαι αἱ νεαρώτεραι γυναῖκες ἐφόρησαν ἐνδύματα ἀνδρῶν καὶ πανοπλίαν· οἱ δὲ γέροντες, οἱ ἀσθενεῖς καὶ

ὅσοι ἄλλοι μάλιστα Μεσολογγίται ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθωσιν ἢ καθάπερ ποτὲ οἱ γέροντες κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἐέρζου ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἠλπίζον τὴν σωτηρίαν τοῦ Μεσολογγίου διὰ τῆς κατὰ τὴν ἔξοδον τροπῆς τῶν ἐχθρῶν καταλαμβάνον τὰς ἀσφαλεστέρας οἰκίας. Τότε ὁ γέρων Χρήστος Κιψάλης ἰδὼν τῇ πρωΐᾳ (10 Ἀπριλίου) τὴν σύζυγον αὐτοῦ ἀποθνήσκουσαν μετὰ μακρὰν ἀσθένειαν προσεκάλεσε τὸν νεώτερον υἱὸν αὐτοῦ θρηνοῦντα τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ ὁμιλοῦντα περὶ τῆς κηδείας αὐτῆς καὶ παρώτρυνε νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν ἄλλων ἐγκαταλιμπάνων τὰ πρὸς τὴν μητέρα ἔσχατα καθήκοντα πρὸς αὐτὸν ἐν τέλει προσιπῶν: Μὴ κλαῖς, υἱέ μου! ἀλλὰ μάλιστα χαίρε, διότι ἀπέθανεν ἡ μήτηρ σου καὶ δὲν ἔπαθε τὰ δεινὰ τῆς τουρκικῆς αἰχμαλωσίας· ἡ κηδεία τῆς μητρὸς σου θὰ γείνη ὁπως πρέπει· σὺ εἰτοιμάσου κατὰ τὴν θρησκευτικὴν ἡμῶν, ὁπλίσθητι καὶ ἐξέλθε μετὰ τῶν ἄλλων, σὺ φρόντισε νὰ σωθῆς καὶ μὴ φροντίσης περὶ ἐμοῦ! ἄλλως τε δὲ ἐγὼ εἶμαι γέρων ἀσθενὴς ἄχρηστος· προτιμῶ νὰποθῶ μᾶλλον καὶ ταφῶ ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ μετὰ τῆς μητρὸς σου ἢ νὰ ἐνταφιασθῶ ἐν ξένη γῆ». Εἶπεν, ἠσπάζατο τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ προσέπεμψεν ἕνθα ἠτοιμάζοντο οἱ ὁπλίται πρὸς τὴν ἔξοδον. Εἶτα ὁ γέρων Κιψάλης στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας διήρχετο τὰς ὁδοὺς καὶ ἀνὰ τὰς συνοικίας τοῦ Μεσολογγίου προσεκάλεε πάντας τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι δὲν ἠθέλωσαν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν παρεσκευάζοντο τὰ φυσίγγια καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἐν γένει ἐφόδια. Οὕτω δ' ἐβλέπε τις τοὺς μὲν ἀσθενεῖς, γέροντας καὶ τὰς γοαίεας ἐν δάκρυσι ἀποχωρίζομένους τῶν οἰκείων σύροντας τὸν πόδα πρὸς τὸ φυσίγγιοποιεῖον, ἤγουν εἰς τὸν διὰ τῆς πυρίτιδος θάνατον· τοὺς δὲ νέους ὁπλιζόμενους πρὸς τὴν ἔξοδον, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγοι γυναῖκες διέπρεπον ἐν ταῖς ὄπλοις ἀγαλλόμεναι ἐπὶ τῇ νέᾳ διακοσμήσει καὶ ἐπὶ τῷ κενωτῷ καλλωπισμῷ καθ' ὅσον αἱ μᾶλλον εὐηδέεις κατέχραινεν δι' αἰθάλης καὶ πολλαχῶς ἄλλως, ὅπως ἐκάστη ἠδύνατο, παρεμόρφουν τὰ εὐεῖδη αὐτῶν πρόσωπα ἵνα ἐνθεν μὲν διαφύγοι τὰ λάβρα ὄμματα τῶν βαρβάρων, ἐνθεν δὲ ἵνα ὡς στρατιῶται ἐκλαμβανόμεναι φρονεῖσιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν· ἄλλας δὲ κοσμοῦσας τὰ αὐτῶν τέκνα, προσαρτώσας περιπέτα πρὸς τὸν κόσμον καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐχθρῶν σφαιρῶν ἐπιπελιζούσας εὐχὴν τινα ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῶν. Πάντες δὲ καὶ παῖσαι ἔπρερον τὰ κάλλιστα τῶν ἐνδυμάτων, τὸ μὲν ὅπως, ἐὰν σωθῶσιν αὐτοί, σώσωσι καὶ ταῦτα, τὸ δὲ ὅπως ὧσιν ἐνδεδυμένοι ὡς ταθηζόμενοι. Ὅσαι δὲ γυναῖκες ἢ ὀλιγοψύχοι ἢ ὄλως ἀδύνατοι ἦσαν πρὸς τὴν ἔξοδον μετέβαινον καὶ συνετάσσοντο τοῖς τραυματικῶν ἢ τοῖς ἀσθενέσιν ἢ τοῖς γέροντιν. Ἐντεῦθεν συνέβαινε ἵνα μὴ καὶ τῆς αὐτῆς οικογενείας τὰ μέλη ἀποχωρίζωνται ζῶντα τὰ μὲν ἐν Μεσολογγίῳ ἀναμένοντα ὡς τάχιστα τὸν βέλτιον θάνατον, τὰ δὲ ἐξερχόμενα ἐπ' ἐλπίδι σωτηρίας. Συνεβούλευον δὲ ἀλλήλοισι περὶ τοῦ

πρακτέου καὶ παρηγόρου περὶ τοῦ παρόντος κινδύνου ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεόν καὶ ἐνεθάρρουν ἀναμνησκόμενοι τὰς νικηφόρους ἐξόδους κατὰ παντὸς τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθροῦ οὐχὶ ἀπάσης τῆς φρουρᾶς καὶ ἐλπίδας παρεῖχον ὅτι νῦν τὸ ὕστατον, ἀδυνατοῦ ὄντος τοῦ ἐχθροῦ, σύμφωνα ἢ φρουρὰ ἐξερχομένη καὶ βοηθουμένη ὑπὸ τῶν ἐξωθεν 1500 ἐπικουρῶν ἀναντιλέκτως νικήσει νίκην λαμπρὰν καὶ πάλιν ἀλλήλοισι ὀφῶνται. Οὕτω παρασκευαζόμενοι, ὁπλιζόμενοι, ἐνδυόμενοι καὶ διακοσμούμενοι, συμβουλάς καὶ ἐλπίδας διδόντες καὶ λαμβάνοντες, συγκινούμενοι καὶ συγκινούμενοι, παρηγορούμενοι καὶ παρηγορούμενοι, κρύπτοντες τὸν φόβον καὶ θάρρος ἀλλήλοισι ἐμπνέοντες θάνατον ἐν τῷ νῶ ἔχοντες καὶ ζωῆς ἐλπίδα παρέχοντες διήλθον τὴν ὕστατην ἡμέραν τῆς πολιορκίας. Περὶ δὲ λύχων ἀφᾶς συνελθόντων πάντων εἰς τὸν ὁρισμένον τόπον ἐγένετο ἡ καταγραφή τοῦ πλήθους καὶ εὐρέθησαν 3.000 μαχηταί, συμπεριλαμβανομένων τῶν τραυματικῶν, 1.000 χειρῶνακτες καὶ 5.000 παῖδες καὶ γυναῖκες. Τότε ὑπὸ τὸν ἥγον τῶν κωδῶνων τῆς ἐσπερινῆς ἀκολουθίας μετὰ βραχέων παρηγόρου προσελθόντων τοῦ Ῥογῶν ἐπισκόπου Ἰωσήφ περιστοιχίζομένου ὑπὸ πάντων τῶν κληρικῶν περὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος ἐτελέσθη οἰονεὶ μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν πεσόντων προμάχων τοῦ Μεσολογγίου καὶ παρ' ἀλλήλους ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας τῶν ἐπιζώντων. Οἱ πλειστοὶ δὲ καὶ ἐξομολογήθησαν καὶ ἐκοινώνησαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ παρεσκευάσθησαν κατὰ πάντα εἰς θάνατον καθάπερ ποτὲ ἐν βαθείᾳ νυκτὶ οἱ τριακόσιοι ἐν Θερμοπύλαις ὑπὸ τοῦ ἱερέως Μεγιστίου τοῦ Ἀκαρῆνος. Κατὰ δὲ τινὰς καὶ ἡ νεκρῶσιμος ἀκολουθία ἐψάλη καὶ μάλιστα ὅτε ὁ Ῥογῶν Ἰωσήφ καὶ ἐν λυγμοῖς ἐντόνωσ ἤρξατο ψάλλων τὸ τροπῆριον «Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν» πάντες ἀνελύθησαν εἰς δάκρυα καὶ πανταχοῦ ἤκουε τις «Συγχώρη με καὶ ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ». Τότε δὲ ἠκούσθησαν ἐπὶ τῆς παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος κορυφῆς τοῦ Ἀρκακύνθου οἱ τρεῖς συνθηματικαὶ τῶν ἐξωθεν προσελθόντων εἰς ἐπικουρίαν Ἑλλήνων πυροβολισμοὶ ὡς τὸ σημεῖον τῆς ἐξόδου. Ἀλλὰ τότε πάντες βουλόμενοι τὰ μάλιστα νὰ σπεύδωσι πάντες σφόδρα ἐβράδυνον. Ὁ ἀποχωρισμὸς τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν ἦν σπαρακτικός. Ὁ μαχητὴς εὐχρεῖστερόν πως ἀπεχαιρέτιζε τὸν σύμμαχον, ἀλλὰ δυσχερέστατα ἀπεσπᾶτο ὁ πατήρ τοῦ τετρωμένου υἱοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ καταβεβλημένου γέροντος πατρός, ἡ μνηστὴ καὶ ὁ σύζυγος τοῦ εἰτοιμηθέντος μνηστῆρος καὶ σύζυγος· δυσπαλλὰκλως ἀπεσπᾶτο ἡ μήτηρ θυγατρὸς ἐν δεινῇ ἀσθενείᾳ ἰκετευούσης καὶ υἱοῦ πνέοντος τὰ λυσιθια. Ὅπου ἀσθενεῖς, γέροντες καὶ τραυματικαὶ καὶ οἱ δι' οἰονδηποτε λόγον μὴ μέλλοντες νὰ μετασχῶσι τῆς ἐξόδου, ἐκεῖ κοπετοὶ θρηνοί, σιγηλοὶ γόοι διὰ τὸν φόβον τῶν ἐχθρῶν περιπολούντων τὸ φρουρίον· ἐκεῖ ἀτελεύτητοι ἀσπασμοὶ, ἐναγκαλισμοὶ καὶ πάντα οἱα ποιοῦσιν ἄνθρωποι ζῶντες χωρίζομενοι ἀπὸ τῶν

οἰκείων καὶ φιλάτων ὡς νεκρῶν. Ἐντεῦθεν οἱ πλειστοὶ ὁψικαίτατα ἀπεσπᾶντο, τινὲς δὲ μάλιστα καὶ βιασθέντες οὐδὲν ἤττον παρέμενον καὶ συναπέθνησκον τοῖς ἐκυτῶν φιλάτοις. Τέλος δὲ ἐτάχθησαν, ὡς ὁρίσθησαν τὰ τῆς ἐξόδου, διακεθέντες εἰς τρία σώματα ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Νότην Μπότσαρη, Κίτσον Τσαβέλλαν καὶ Νικόλαον Μακρῆν. Τέσσαρες δὲ ξύλινοι γέφυραι ἐκ σανιδῶν εἶχον κατασκευασθῆ μετὰ τοῦ προτειχίσματος τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὁραγγῆς καὶ τῆς τελευταίας κανονιστοειχίας τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Ἐξελθόντες δ' ὄφειλον νὰ ἐνωθῶσι πρὸ τῶν κανονιστοειχῶν τοῦ Ῥήγα καὶ Μανταλεμβέρτου. Ἐκεῖ δὲ ὄφειλον νὰ μένωσι πρηνεῖς οἱ τῆς φρουρᾶς μέχρις οὐ κατὰ τὰ συντεθειμένα ἐπελθόντες οἱ ἐξωθεν ἐπιπέσσοι κατὰ τοῦ πολιορκούντος στρατοῦ, εἶτα δὲ νὰ διευ/υνθῶσι κατὰ τῶν δύο πυργίσκων τῶν κατασκευασθέντων ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμη ἀντιπρὸς τοῦ μέρους τούτου τοῦ φρουρίου. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται οἱ τῶς πᾶρατεταγμένοι μετὰ τοῦ μηναιοῦδος προτειχίσματος καὶ τῆς τελευταίας κανονιστοειχίας τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ὄφειλον ἵνα ἐμπέσσοι κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ρεσσῆτ, οἱ δὲ ἄλλοι μετὰ τῶν πλειόνων ἐκ τῶν ἀόπλων κατὰ τοῦ Ἰβραήμ· οἱ δὲ δικασθησόμενοι συναντηθῶσι περὶ τὴν ἄμπελον τοῦ Ῥαζηκόστικα κειμένη ἐπὶ τῆς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Συμεῶνος ἀγούσης. Τοιοῦτον ἦν τὸ σχέδιον τῆς ἐξόδου, ὅπερ εἶδε, ὡς εἰκός, νὰ μείνῃ ἀγνωστον τοῖς πολιορκηταῖς. Τούτων πάντων παρασκευαθέντων, ἅμα ἀκουσθέντων τῶν συνθηματικῶν χροποιδῶν πυροβολισμῶν προσεκάλουν τάχιστα καὶ ἀθροίως τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπαλξεων στρατιώτας, ὅπως περὶ τὴν 9 ὥραν τῆς νυκτός ἐγκαταλιπόντες αὐτὰς ἀκολουθήσωσι τοῖς ἄλλοις ἐξερχομένοις. Καὶ ἤρξατο λοιπὸν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ἡ ἐξοδος· ἐξελθόντες 1000 ἐκ τῶν τῆς φρουρᾶς ἐκάθισαν ὑπὸ τὴν πρόταφρον καὶ οὐδεὶς τῶν ἐξω ἔγνω τὴν κίνησιν καὶ τὴν θέσιν αὐτῶν· ἀλλὰ μόνον πλησιάζοντες οἱ παῖδες, αἱ γυναῖκες καὶ ἐν γένει ὅσοι ἄοπλοι ἐξήγειραν τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν, οἵτινες ἄπασαν ἐκείνην τὴν γοαμίην, ἣν ἔμελλον νὰ διέλθωσιν οἱ πολιορκούμενοι, καὶ μάλιστα τὴν παρὰ τὴν γέφυραν, δι' ἧς προώριστο νὰ διέλθωσιν οἱ ἄοπλοι καὶ αἱ γυναῖκες μετὰ τῶν παιδῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, προκαταλαβόντες ἐνήδρευον. Ἀκούσαντες οἱ ἐχθροὶ ὅτι ἀφίκοντο ἐπὶ τῆς γέφυρας οἱ ἐξερχόμενοι ἀνέως ἐπυροβόλουν· ἐκεῖνοι δὲ συνωθούτο τὴν πρῶτον νὰ διέλθῃ τὴν γέφυραν· ἐγένετο θόρυβος καὶ ἐκ τοῦ συνωθισμοῦ πολλαὶ γυναῖκες μετὰ τῶν βρεφῶν καὶ παῖδες κατέπεσον ἐντὸς τῆς τάφρου· τότε βοῆ, θρήνοι καὶ κοπετοὶ καὶ κραυγαὶ τῶν μητέρων ζητουσῶν τὰ ἐκυτῶν τέκνα καὶ τῶν τέκνων τὰς μητέρας· τότε συνέβαινε σπαρακτικὴ σκηνὴ δεινότερα τῆς περὶ ἧς εἶρηται τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Ἐκ τούτων ἔγνωσαν τὰ πάντα οἱ πολιορκούντες. Τότε φοβερώτατος καὶ γοργότατος πρὸς τὸ μέρος ἐκείνου τῶν ἐχθρῶν ἐγένετο ὁ πυροβολισμὸς καὶ ὁ κανονιστοειχίς· ἐκεῖσε ἐσπευδε τὸ ἵππικόν, ὅπερ ἐλόχα ἵνα σπεύσῃ ὅπου θόρυβος

ἢ βῆμα ποδὸς ἔμελλε νὰκουσθῇ. Ἐν τούτῳ μάλιστα ἀνεμένον οἱ μαχηταὶ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐξωθεν τοῦ τε Καραϊσκᾶκη καὶ τῶν ἄλλων· πυροβολούμενοι δὲ μάλιστα ἐπὶ μίαν ὥραν, ὅτε καὶ τινες ἐφρονεῦντο, ἐξηγέρθησαν ταχεῖς καὶ μὴ φωνῆ κραυγάζοντες: Ἐμπρός, εμπρός, κατεπάνω τους· καὶ ἀλλήλοισι ἐνεθάρρυνοντες ἐξώρων ἐν φρεσὶ ἀλαλαγμῷ διακεθέντες εἰς τρεῖς μοῖρας, ἐξ ὧν ἡ μὲν ὑπὸ τὸν Μακρῆν μοῖρα ὤδευε τὴν πρὸς τὸ Αἰτωλικὸν ἀγούσαν, ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Μπότσαρη τὴν εἰς τὸ Μποχωρίον, καὶ τὴν ἐν μέσῳ ἡ ὑπὸ τὸν Τσαβέλλαν Ἀλλ' ἐνθ' οὕτως ἐν ὁρμῇ ἐφέροντο, ἀφηνιδία κραυγῆ: ὀπίσω ὀπίσω. Εἰς τὴν πόλιν. Εἰς τὰς κανονιστοειχίας· ἀνέκοψε τὴν πορείαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ μὲν φρουρὰ ἐξαικλουθεῖ αὐθις τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν, οἱ ἐπόμεινοι ὅμως αὐτῇ Μεσολογγίται, οἱ ἀδύνατοι, οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ ὀλίγοισι τῆς φρουρᾶς στρέφονται ὀπίσω πρὸς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ ταύτη τῇ ὥρᾳ γίνεται δεινὴ συμπλοκὴ μετὰ τῶν Τούρκων σπευδόντων εἰς τὴν πόλιν καὶ τῶν τῆς φρουρᾶς ἐκβιαζόντων τὴν διέξοδον. Ἕλληνας καὶ Τούρκους συνανειμίγησαν καὶ σφαγὴ ἀμοιβαία ἐγένετο· ὁ ἀπκλακτόμενος ἐκ τῶν χειρῶν τούτου συνεπέλεκε μετ' ἄλλου ἀκολουθοῦντος καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις οὐ ὁ τόπος ἐπληροῦτο μὲν φονευομένων, ἐκενοῦτο δὲ φονεῦντων ἀντιστρόφως προσελθόντων τῶν μὲν πρὸς τὰ ἐξω, τῶν δὲ πρὸς τὰ ἔσω. Καὶ οἱ μὲν τῆς φρουρᾶς ἀνυπόστατοι τὴν ὁρμὴν καὶ τὰ σθένος τῆς ψυχῆς ὑπερπηδῶντες τάφρους καὶ ταφρέματα, προχώματα καὶ κανονιστοειχίας καὶ τὰ τριπλᾶ χαρκαῶματα ἠνάγκαζον τοὺς ἀντικειμένους καὶ τοὺς ἐκῆστοτε νέους ἐμπνυζόμενους ἐχθροὺς νὰ υποχωρῶσι σφαιζόμενοι μέχρις οὐ ἠμίπειαν περίπου ὥραν μακρὰν τοῦ τεύχους τῆς ἱερᾶς πόλεως ἐμπροσθέντος ἀδοκήτως εἰς τὸ ἐπυροβούμενον ἱππικόν οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Μπότσαρη εἰς τὸ τοῦ Ἰβραήμ ἐφορῶν ἐκ τοῦ Μποχωρίου, οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Μακρῆν καὶ Τσαβέλλαν εἰς τὸ τοῦ Κιουταχῆ ἔλλοχῶν ὄπισθεν τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ ἀνεκόπησαν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτη σφαιζεῖ ἐγένετο κανιῶδης ἀγὼν περὶ τῶν ὄλων. Ἐν τούτῳ ἀπώλοντο πάντες σχεδὸν οἱ ὑπὸ τὸν Μακρῆν ἄοπλοι γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ ἔπεσον ἡρωικῶς μαχόμενοι πολλοὶ ἐκ τῶν τῆς ἀδυνατοῦ φρουρᾶς. Τέλος ὅσοι διεξέφυγον τὰς σφαιρας καὶ τὸ πῦρ τῶν πυροβόλων καὶ τουφεκίων ἔσπευσαν πρὸς τὴν ὀριστεῖσαν ὡς τόπον συνανθοῦσας ἄμπελον τοῦ Ῥαζηκόστικα· ἔβλεπον ἐκεῖ ἐπὶ τῆς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Συμεῶνος ἀγοῦσης καὶ περὶ αὐτὴν φουσταναλλοφόρους καὶ ὡς φίλοι κινδύνου ἀπκλακθέντες προσηγόρευον αὐτοὺς φίλους σωτήρας· ἀλλ' ἀντὶ εὐμενῶν καὶ παρηγόρων προσφωνήσεων δεινῇ συγχρόνως βοῇ σφαιρῶν ὑπεδέξατο αὐτοὺς· ἐκεῖ ὅπου ἠλπίζον τὴν σωτηρίαν, εὗρον τὸν θάνατον. Πᾶς λιθος καὶ πᾶς θάμνος καὶ πᾶν τὸ προστυχὴν ἐξηρεύετο πῦρ θανατηφόρον· ἐκεῖ ὅπου ἠλπίζον, ὡς ἦν συντεθειμένον μετὰ τῶν ἐξω, νὰ εὗρωσιν ὁμοφύλους, φίλους καὶ συγγενεῖς ὑποδεζομένους αὐτοὺς, εὗρον Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὸν φεβερὸν Μου-

σταφάμπελη, οτινες αναμείναντες αυτούς μέχρι βολής πιστολιού εξηκόντισαν ανθρώον κίφνης ολιθριώτατον πύρ' πᾶσα σφαίρα Ἰθλοῦ ὡς ἐκ τῆς ἐγγύτητος καὶ τῆς εὐθυβολίας ἐπεμπε καὶ ἓνα ἥρωα εἰς τὸν Ἄδην. Μετὰ τὸν ἐκ τοῦ ἰππικοῦ πρῶτον ὄλεθρον δευτέρον φοβερώτερον εὗρον περὶ τὴν ἀμπελον Ῥαζηκότσικα. Ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν Ἰθλοῦν οἱ πάντοτε τοῦ θανάτου καταφρονήσαντες ὅπως ἀνοίξωσι δίοδον πρὸς τὰς κορυφὰς τοῦ Ἀρακύνθου καὶ διὰ μέσου αὐτῶν ἀναβάνουσι πρὸς τὰ ἄνω πανταχόθεν βαλλόμενοι μέχρι οὐ ἀνστήσαντες ἐκ τῶν ἐνδρῶν αὐτῶν τοὺς πάντας φονεύσαντες οὐκ ὀλίγους ἀφίκοντο εἰς τὰ ὑψηλότερα, ἔθλα εὗρον τοὺς περὶ τὸν ὄπλιτάρχην Δημήτριον Μακροῦν ἄρτι προσβαλόντα τοὺς ἐχθρούς ἐκ τῶν πλευρῶν. Οἱ Ἰθλοῦνοὶ νομίσαντες ὅτι ἐπλήθον ἐξῶθεν ἐπικουραὶ τοῖς ἐκ Μεσολογγίου ἐξερχομένοις ἐτρέπησαν ἀποβαλόντες 200 νεκρούς. Οἱ ἐκ τῆς ἀθανάτου φρουρᾶς πρῶτοι ἀναβάντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀρακύνθου ἀνέμενον τὴν πρῶταν ὅπως συναθροισθῶσι καὶ οἱ ἀποπληνθέντες κατὰ τὰς νυκτερινὰς τῆς ἐξόδου μάχας. Ἐμετρήθησαν καὶ ἔλειπον πλείονες τῶν πεντακοσίων, ἐν οἷς καὶ ὁ πολιτικός ἀρχὼν Ἀθανάσιος Ῥαζηκότσικας ἀνὴρ φιλότιμος, φιλόπατρις, ἀνδρείος καὶ συνετός, ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ἐν τῶν μελῶν τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπείας τῆς διευθύνσεως τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τῶν ἄλλων συνεπιτρόπων αὐτοῦ μὴ μετασχόντων τῆς ἐξόδου, τοῦ μὲν Δημητρίου Θέμελη ἀποθανόντος ἐν Μεσολογγίῳ, τοῦ δὲ Καναβοῦ προαπελθόντος τῆς ἐξόδου, ὁ Πέτρος Γουλημῆς, Γεώργιος Φραζάντης, Ἀναστάσιος Παλαμῆς, Πᾶνος Παπαλουκῆς, Κωνσταντίνος Καρμπούνης, Κωνσταντίνος Τρικούπης, οἱ ὄπλιτάρχαι Στουρνάρας καὶ Σαδήμας, ὁ τὴν πολιορκητικὴν τῶν Τούρκων καὶ Εὐρωπαϊῶν κατασχόντας τειχοποιὸς Κοκκίνης, ὁ φιλελληνικώτατος συντάκτης τῶν «Ἑλληνικῶν Χρονικῶν» Μάγερσ, οἱ φιλέλληνας Γερμανοὶ Λουτσόφφης, Δίττμαρος, Σπιτσεμβέργης, Δελωνέης, Κλέμπερ, Σίπκνος καὶ ἄλλοι. Ἐκ δὲ τῶν ἐξεληθέντων παιδῶν καὶ γυναικῶν πάντες ἀπώλοντο πλὴν μόνον ἑπτὰ ἐκ τούτων καὶ τεσσάρων ἐξ ἐκείνων, πάντες δ' οἱ ἄλλοι οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ἠχμαλωτίσθησαν. Ῥίψαντες οἱ ἥρωες τελευταῖον ἄσμα ἐπὶ τοῦ Μεσολογγίου, ἐν ᾧ μετὰ ἔτι καὶ θαυμαστὰ συνέβαινον, ὡς ῥηθῆσεται, ἀναστενάζοντες ὤδεον πρὸς τὴν Δερβέκισταν, ἐν ἧ ἠλπίζον νὰ εὕρωσι τεμάχιον ἄρτου καὶ θεραπείαν τῶν τραυματιῶν ἄλλ' οὐδὲν εὕροντες ὤδευσαν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Καθ' ὁδὸν δὲ ἐκ τῆς πείνης οἱ ἀδυνατώτεροι καὶ οἱ τραυματικαὶ ἐκ τῶν πληγῶν καὶ ἄλλοι ἐκ νοσημάτων, μὴ δυνάμενοι νὰ βαδίσωσιν ἐδέοντο τῶν ὑποβασταζόντων αὐτοὺς ἵνα ἀρῶσι κατὰ γῆς ὅπως ἦσυχι ἀποθάνωσιν. Οὕτω δὲ ἀπώλοντο περὶ τοὺς 600 ἀνδρείους κατὰ τὴν μεταξὺ Δερβέκιστας καὶ Ἀμφισσας ὁδόν. Τέλος οἱ διασωθέντες 1700 περίπου ἐκ τῆς φρουρᾶς ἀφικόμενοι εἰς Ἀμφισσαν ἐγένοντο δεκτοὶ ἐν δάκρυσιν καὶ ἀσπασμοῖς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κώστα Μπότσαρη. Καὶ

πάντες δ' οἱ Ἀμφισσεῖς καὶ οἱ πένεστατοι ἐφιλοζήνησαν ἐπὶ ἡμέρας τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Ἐκεῖθεν δ' εἶτα ἀπῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν οἱ μὲν ὅπως ἴδωσι τοὺς οἰκείους, οἱ δ' ἐπιζῶντες ἐξ αὐτῶν ἀσθενεῖς καὶ τραυματικαὶ ὅπως τύχωσι περιθάλψεως καὶ θεραπείας, οἱ δὲ πλείστοι συνετάχθησαν ἄλλοις τε καὶ τοῖς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη. Οἱ δ' ἐπιστρέφοντες, ὡς εἶρηται, εἰς τὴν πόλιν, ἀποσχισθέντες τῶν ἐξεληθέντων οἱ μὲν πλείστοι ἀπώλοντο κατ' αὐτὴν τὴν ἐξόδον διότι κατ' αὐτὴν φύρδην μίγδην γενόμενοι μετὰ τῶν εἰσβαλόντων βαρβάρων οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ἀδυνατώτεροι καὶ αἱ πλείστοι γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἠχμαλωτίσθησαν. Τῶν δὲ διασωθέντων οἱ μὲν ἐκλείοντο ἐν ταῖς ὑπολειπομέναις οἰκίαις, οἱ δὲ συνέμιζαν τοῖς ἄλλοις, οἷτινες πρὸ τῆς ἐξόδου εἶχον κλεισθῆ ἐν τῇ ἀνεμομύλῳ, ἄλλοι δὲ τοῖς περὶ τὸν Καψάλην, ὀλίγοι δὲ τινες εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπὸ τὸν προμαχῶνα τοῦ Μπότσαρη ὑπόνομον οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Γεώργιον Τσαβέλλαν ἐπιστραφέντες ἔνεκεν τῆς φωνῆς «ὀπίσω» καὶ πάλιν διὰ τῆς παραλίας ὁδοῦ ἐξεληθέντες οἱ μὲν ἀπώλοντο κατὰ τὴν ἐπαύρα, οἱ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν ἐξόδον ἐμπεσόντες κατὰ τὴν εἰς Μποχώριον ἄγουσαν τῇ ἰππικῇ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ δὲ διασωθέντες ἐκ τούτων οἱ πλείστοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Δερβέκισταν, εἰς ἣν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐξηκολούθουν ἐρχόμενοι ἐκ τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου. Οἱ δὲ βαρβάροι εἰσπορήσαντες ἐν φοβερᾷ ὠρυγῇ εἰς τὴν πόλιν ἐτρέπησαν εἰς τὴν λαφυραγωγίαν καὶ πανταχοῦ εἰσεῖρπον καὶ ἀνεζήτουσαν θησαυρούς ἐν ταῖς τρώγλαις, τοῖς ἐρειπίσις καὶ ἐν πάσῃ ὀπῇ ἄλλ' ἀντὶ θησαυρῶν καὶ λαφύρων εὕρισκον πτώματα, βράκη καὶ ἀσθενεῖς πνόντας τὰ λοιπὰ ἢ καὶ τὰς γυναῖκας ὑγαίνοντας, ὧν τοὺς μὲν ἐφόνευον, τοὺς δὲ ἀπῆγον εἰς αἰχμαλωσίαν. Εἰσώρθησαν εἰς τὰς οἰκίας, ἐν αἷς εὗρον ἐπιπλα καὶ τινα κοσμήματα, οὐδόπως δὲ, ὡς εἰκόσ, χρῆματα. Ἐν τῇ λεηλασίᾳ δὲ τῶν οἰκιῶν ἐγένοντο καὶ συμπλοκαὶ μεταξὺ τῶν τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ἰβραήμ στρατιωτῶν, ἐξ ὧν οὗτοι ὑπερτερήσαντες ἐξεδιώξαν ἐκείνους ἐκ τῆς πόλεως καὶ μόνοι διένειμαν τὰ ὀλίγα λάφυρα. Λαφυραγωγήσαντες δὲ τὰς ἐρήμους οἰκίας ἐστράφησαν ἔπειτα κατὰ τῶν ἐν αἷς ὑπῆρχον ὀλίγοι μαχηταὶ μεταξὺ πολλῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐν ἐκάστῃ τούτων ἐγένετο καὶ ἀγὼν δεινός, διότι οἱ μὲν βαρβάροι ἐκ παντός τρόπου ἐσπούδαζον νὰ εἰσέλθωσι πιστεύοντες ὅτι ἐκεῖ ἐκρύπτοντο τὰ πολυτιμα σκευῆ τῶν πολιορκουμένων, οἱ δὲ κεκλεισμένοι πάση μηχανῇ ἀντεμάχοντο αὐτοῖς καὶ προστίμων μᾶλλον μυρίους θανάτους ἢ νὰ πείσωσιν εἰς χεῖρας τῶν βαρβάρων. Ἐντεῦθεν πανταχοῦ τῆς ἱερᾶς πόλεως ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς οἰκίαις, ἐν ταῖς ναισις, ἔβλεπέ τις ἀγῶνα δεινὸν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν βαρβάρων τῶν μὲν ἐθελουσῶν ὅπως φονευθῶσιν ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθῶσι καὶ μολυνθῶσιν ὑπὸ τῶν «βρωμερῶν» ἀπίστων, τῶν δὲ ἐπιθυμούντων ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν πλείους αὐτῶν συλλάβωσι καθάπερ καὶ τοὺς παῖδας ὅπως ἐνθεν μὲν

κορέσωσι τὰς κτηνώδεις αὐτῶν ὀρέας, ἐνθεν δὲ ὠφεληθῶσι τούλαχιστον ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν. Πολλαὶ γυναῖκες μὴ δυνάμεναι νὰ τύχωσι τοῦ θανάτου μετὰ πάλιν λυσώδη ἀνταξίαν τῆς φρουρᾶς αἱ μὲν ἐρίπτοντο ἐκ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν κρατούσαι τὰ ἐαυτῶν βρέφη καὶ τοὺς παῖδας, αἱ δὲ κραυγάζουσαι: «εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν θάλασσαν» σπεύδουσαι εὕρισκον ἐκεῖ τὸν θάνατον ἄλλαι δὲ ἐκρήμιζον τὰ τέκνα καὶ ἐαυτὰς εἰς τὰ φρέατα, ἄλλαι δὲ ἐρίπτοντο εἰς τὰς φλόγας καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ ἄλλον εὕρισκον ἐν χαρᾷ θάνατον προσαγορεύουσαι πατέρας, μητέρας, ἀδελφούς, ἀδελφὰς καὶ τέκνα τεθνεῶτάς τε καὶ ζῶντας. ἔπειτα τὸ τέλος.

ΑΦΙΑΙΡΟΥΤΑΙ ΤΗ: ΗΓΕΜΟΝΙΑΙ ΣΟΦΙΑ:

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΩΝ ΧΟΕΝΖΟΛΛΕΡΝ (ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΝΥΝ)

Παραγωγή τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Χοενζόλλερν ὀνομάσθη οὐ μόνον ὁ οἶκος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ ἄκρῃ τῆς Γερμανίας κειμένη μικρὰ τῆς ἄνω Σουαβίας χώρα¹, ἥς τὰ μέλη αὐτοῦ πρὸ αἰῶνων ἤρχον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑψηλοῦ (866 μ.) βράχου, ὅστις εἰς ἀπόστασιν 4 μὲν περίπου ὠρῶν τῆς Βυρτεμβεργικῆς πόλεως Τυβίγγης, ἡμισείας δὲ μόνον ὠρας τῆς Χοενζόλλερικῆς πολίχνης Χέχιγγεν ὡς πελωρίως τις γίγας ὑψοῦται: διότι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου τούτου ἰδρῦθη ὁ ἀρχαιότατος οἰκογενειακὸς τῶν Χοενζόλλερν πύργος, περὶ οὗ οἱ Σουαβοὶ χωρικοὶ διηγούνται παλαιὸς καὶ ἀξιόπερέργους μύθους, ἀναφερομένους εἰς τὸν περιφανῆ οἶκον, οὗτινος ὑπῆρξεν ἡ καιτις.

Ὁ πύργος οὗτος ἐν μέσῳ ὄχυρωτάτου φρουρίου ὑπερηφάνως ἰστάμενος ἀνωκοδομήθη μεγαλοπρεπῶς τῷ 1850 ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ πύργου καὶ φρουρίου κατὰ τὸ ἀρχαῖον σχέδιον (βυθμὸν τοῦ 18^{ου} αἰῶνος) κοινῇ δαπάνῃ τῶν τριῶν οἰκῶν τῶν Χοενζόλλερν—1) τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Πρωσίας, 2) τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου Χοενζόλλερν-Σιγμάργγεν καὶ 3) τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου Χοενζόλλερν-Χίχιγγεν².

¹ Ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ φρουρίου ἡ ἀποψὶς εἶνε γοητευτικώ-

1) Ἡ μεγαλῶνυμος αὐτῆς χώρα—ἦτις μέχρι μὲν τοῦ 1623 ἦτον ἀπλή κομητία, ἀπὸ δὲ τοῦ 1623 μέχρι τοῦ 1819 ἡγεμονία ἀνεξάρτητος καὶ κληρονομικὴ—περικυκλωμένη ὑπὸ τοῦ βασιλείου τῆς Βυρτεμβεργίας καὶ τοῦ μεγάλου δουκάτου τοῦ Βάδεν περιέχει 1142 τετραγ. KM. καὶ διατελεῖ ἀπὸ τῆς 7 Δεκεμβρίου τοῦ 1819 ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τῆς Πρωσίας ἀποτελοῦσα ἐν τῶν διαμερισμάτων αὐτῆς ὑπὸ τὸ ἄπλοῦν ὄνομα Χοενζόλλερν.

2) Ὁ οἶκος οὗτος ἐξέλιπε παντελῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἀρρενος αὐτοῦ μέλους, τοῦ ἡγεμόνος Φρειδερίκου—Γουλιέλμου—Κωνσταντίνου ἀποθανόντος τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1869.

τάτη καὶ πανοραμικῇ: διότι δύναται τις ἐντεῦθεν νὰ παρακολουθῆσθαι τὸν μέλανα ὄμιον εἰς μεγίστην ἀπόστασιν καὶ τὸν ποταμὸν Νέικαρ ἑλισσόμενον ὁριζιῶδως διὰ δασῶν, ἀγρῶν, λιμνῶν, ἀμπελώνων καὶ κωμῶν τῆς Σουαβίας περιβεβλημένων ὑπὸ τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ Μέλανος Ἀρμού. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν αἰθουσῶν τοῦ κολοσσαίου τούτου μεγάρου τέρεται τις ὄρων τὰς εἰκόνας πάντων τῶν κομητιῶν καὶ ἡγεμόνων Χοενζόλλερν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, ἦτοι τὸ μέγα στέλεχος τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τοῦ περιεχοῦς Χοενζόλλερικοῦ οἴκου μετὰ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων κλάδων αὐτοῦ θαυμασίως καὶ καθ' ἱστορικὴν ἀκρίβειαν ἐζωγραφήμας ὑπὸ χρυσῆτος δεξιοτάτου¹.

Μυθικὴ καταγωγή αὐτοῦ.

Ἡ ἀρχαιότης τοῦ ὄμο ἀρχαίου, τόσῳ εὐθαλοῦς καὶ ἐνδόξου οἴκου τῶν Χοενζόλλερν, ἐν ὅλως ἀπίθανοι μυθικαὶ παραδόσεις συνδέουσι μετὰ τοῦ γοτθολομβαρδικοῦ οἴκου Colaltds, ὡς καὶ μετὰ τῆς παλαιᾶς Ῥωμαϊκῆς γενεᾶς τῶν πατρικίων Colonnās, ἀνάγεται κατὰ τινα λίαν πιθανὴν παράδοσιν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ὀγδόου μ. Χ. αἰῶνος. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην ὁ ἀρχαιότατος τῶν προγόνων τῶν Χοενζόλλερν τυγχάνει ὁ περιεχὴς Σουαβὸς κόμης Θάσιλος (Thasilo), ὅστις ἀκμάσας περὶ τὰ 800 μ. Χ. ἔκτισε πρώτος τὸν ἱστορικὸν οἰκογενειακὸν πύργον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τεραστίου βράχου Zollern ἢ Hoenzollern.

Οὕτω δὲ ὁ μεγαλῶνυμος οὗτος βράχος ἐχρησίμευσεν ὡς λίκνον τοῦ ὁμῶνυμου κραταιοτάτου καὶ μεγαλοπραγμοιστάτου τῆς οἰκουμένης ἡγεμονικοῦ οἴκου, ὅστις τὴν βαθμιαίαν μὲν ἀλλ' ἀδιάκοπον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐμφανισέως του ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ ἀνύψωσιν ὀφείλει πρώτιστα καὶ κυριώτατα εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν Τὸ «Nihil sine deo» (Μὴδὲν ἔνευ τοῦ Θεοῦ) ὑπῆρξεν ἀνεκῆθεν τὸ συμβολικὸν ῥητὸν τοῦ ἀρχαίου οἰκοσῆμου τῶν Χοενζόλλερν, ὧν οἱ ἀπόγονοι διὰ τῆς ἀκαταπονήτου φιλοπνίας, τῆς εὐλικριείας, τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς νόμους τοῦ γερμανικοῦ κράτους καὶ τῆς ὀλοψύχου ἀφοσιώσεως εἰς τὰ συμφέροντα αὐτοῦ κατέρωθωσαν νὰ ἐκπληρώσωσι κατὰ γράμμα τὸ σύνθημα τῶν προγόνων αὐτῶν ἐξαπλοθέντες ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος ὀρεινοῦ τῆς Σουαβίας βράχου μέχρι τῆς βαλτικῆς θαλάσσης (Vom Fels zum Meer!).

Ἱστορικὴ καταγωγή αὐτοῦ καὶ πρῶτοι κόμητες.

Κατ' αὐστηράς δ' ὁμοῦ ἱστορικᾶς πηγᾶς καὶ μαρτυρίας πρῶτοι πάντων μετὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Zollern

1) Ἐν ταῖς περιπέτοις τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου τούτου πύργου, ἐν τῆς κατὰ τὴν ἐν Γερμανίᾳ διατριβῆν μου ἐπισκεφθεῖς ἐπιμελῶς περιεργάσθη, ὑπάρχουσι καὶ δύο ναοὶ ὁ εἰς καθολικὸς, ὁ δ' ἕτερος προτεσταντικὸς διότι, ὡς γνωστὸν, ὁ μὲν αυτοκρατορικὸς οἶκος τῆς Πρωσίας ἀνήκει εἰς τὴν λουθηρανικὴν ἐκκλησίαν, ὁ δὲ ἡγεμονικὸς οἶκος τῶν Χοενζόλλερν Σιγμάργγεν διέμενε πιστὸς εἰς τὸν καθολικισμόν. Ἐν τῷ περιβόλῳ δὲ τοῦ φρουρίου ἱσταται καὶ κολοσσαῖος ἐκ χαλκοῦ ἀνδριάς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Δ'.

παρουσιάζονται πρόγονοι και άρχηγέται του οίκου είνε οι κόμητες Βουρχάρδος και Βέτζελ (Burchard und Wezel von Zolorin Zolre), οίτινες τῷ 1061 ἐν τινι τῶν ἐμφυλίων ἀγώνων, τῶν γενομένων κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ αυτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Δ', ἐπεσαν ἀνδρείως μαχόμενοι. Ὁ υἱὸς τοῦ Βέτζελ Ἀδελβέρτος κόμης τοῦ Zollern-Haigerloch ἔδρουσε τῷ 1095 ἐν Ἀλπιρσβᾶχ ἐπὶ τοῦ Μέλανος Δρυμῶ Μοναστηρίου, ἐν ᾧ μετὰ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ Ἱρμιντρούδης ἀπέθανε καὶ ἐτάφη.

Καὶ ἡ μὲν οἰκογένεια αὕτη τῶν κομητῶν τοῦ Zollern-Haigerloch ἐξηφανίσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 16 αἰῶνος. Ἡ συνέχεια ὅμως τοῦ ἀειθαλοῦς Χοενζόλλερικῶ οἴκου διετηρήθη διὰ τῶν υἱῶν καὶ διαδόχων τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ Βουρχάρδου, οἷτινος ὁ υἱὸς Βουρχάρδος Β'—συγγενῆς τοῦ δουκὸς τῆς Σουαβίας Φρειδερίκου τοῦ Στάουφερ—κατέλιπε τέσσαρας υἱοὺς τὸν Βουρχάρδον, τὸν Ἔγγινον, τὸν Φρειδερίκον καὶ τὸν Γουδεφρείδον. Τούτων ὁ μὲν πρῶτος ἐθεμελίωσε τὸν οἶκον τῶν κομητῶν Hohenberg, ὅστις ἐξηφανίσθη παντελῶς τῷ 1486· ὁ δὲ τρίτος υἱὸς κόμης Φρειδερίκος Α', ὁ συνοδεύσας τὸν αυτοκράτορα Ἑρρίκον τὸν Ε' εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐκληρονόμησε τὸν οἰκογενειακὸν πύργον Zollern. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 1115 κατέλιπε διάδοχον τὸν υἱὸν τοῦ Φρειδερίκου Β' καὶ τούτον δὲ τελευταίαντα τῷ 1139 διεδέξατο ὁ Φρειδερίκος Γ' ὅστις ἐπιστήθιος φίλος τοῦ τε περικλεεστάτου αυτοκράτορος Φρειδερίκου Α' τοῦ Βαρβαρόσσα καὶ τοῦ Ἑρρίκου ΣΤ' ὑπῆρξεν. Ὁ Φρειδερίκος Γ' νυμφευθεὶς τὴν κόμητσαν Σοφίαν Baars, θυγατέρα καὶ κληρονόμον τοῦ κόμητος τῶν πύργων τῆς Νυρεμβέργης Κορράδου Β' ἔλαβε τῷ 1191 ὡς κληρονόμον τὴν κομητείαν τῆς Νυρεμβέργης. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 1201, ἐτάφη ὡς καὶ πολλοὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Heilsbronn. Τούτου οἱ δύο υἱοὶ Φρειδερίκος Δ' καὶ Κορράδος Γ' κυβερνήσαντες κατ' ἀρχαίαν ἡμῶν τὰς δύο χώρας ἐχωρίσθησαν βραδύτερον θεμελιώσαντες τῷ 1227 ὁ μὲν νεώτερος Κορράδος Γ' τὴν φραγκικὴν κληθεῖσαν γενεαλογικὴν γραμμὴν (Fränkische Linie), εἰς ἣν ἀνήκει ὁ εὐθαλής βασιλικὸς οἶκος τῆς Πρωσσίας, ὁ δὲ πρεσβύτερος Φρειδερίκος Δ' τὴν σουαβικὴν λεγομένην γραμμὴν (Schwäbische Linie), εἰς ἣς προέκυψαν βραδύτερον οἱ δύο οἶκοι τῶν ἡγεμόνων Χοενζόλλερν, θεμελιωθέντες ὑπὸ τῶν δύο τοῦ Καρόλου Α' υἱῶν ἦτοι τοῦ Καρόλου Β', θεμελιωτοῦ τοῦ ἀειθαλοῦς ἡγεμονικοῦ οἴκου Hohenzollern-Sigmaringen¹

(1) Ὁ ἡγεμονικὸς οἶκος οἶκος, ὅστις ἔδραν αὐτοῦ ἔχον τὸ Σιγμαρίγγεν ἡγεμόνευσε μέχρι τῆς 7 Δεκεμβρίου τοῦ 1849 τῆς Χοενζόλλερικῆς χώρας, χάριν τῆς ὑπὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σκῆπτρον ἐνώσεως ἀπάσης τῆς Γερμανίας παρεχώρησε τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἰς τὸ στέμμα τῶν βασιλέων τῆς Πρωσσίας διατηρήσας κατὰ τύπους μόνον τοῦ κυριαρχικοῦ τίτλου του. Τοῦ σουαβικοῦ δὲ τούτου κλάδου ἀρχηγὸς καὶ ἐπὶ φιλῶ ὀνόματι μόνον ἡγεμόν τοῦ Χοενζόλλερν τυγχάνει νῦν ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ρωμανίας Καρόλου Λεοπόλδος, ὅστις ἐκλεγείν τῷ 1870 βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου.

καὶ τοῦ Eitelfriedrich θεμελιωτοῦ τοῦ πρῶτο μικροῦ, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ σημειώσει εἶπομεν, ἐκλιπόντος ἡγεμονικοῦ οἴκου Hohenzollern Hechingen.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ Σουαβικοῦ οἰκογενειακοῦ κλάδου, οἷτινος γόνος εἶνε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ρωμανίας Κάρολος, θὰ γράψωμεν τὰ εἰκότα ἐν προσεχεί τινι τοῦ Ἀπόλλωνος τεύχει, περὶ δὲ τοῦ ἑτέρου κρινομεν ἀναγκαῖον νὰ σημειώσωμεν νῦν τὰ δέοντα τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πολλὰς ἀνακριθείας καὶ πολλὰ τὰ ἐσφαλμένα ἀνέγνωμεν περὶ αὐτοῦ οὐ μόνον ἐν τῷ ἡμετέρῳ περιοδικῷ τύπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἐφημερίσι!. Τοιαύτη δὲ καὶ τοσαύτη εἶνε ἡ ἐπιπολαιότης καὶ ἡ ἀμάθεια τῶν ἡμετέρων, ὥστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σπουδαιότερῃ τῶν παρ' ἡμῖν ἐφημερίδων Μακεδῶν τις δὲν ἐδίστασε νὰ δημοσιεύσῃ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἀμαρτήμασι καὶ ὅτι ὁ μὲν οἶκος τῶν βασιλέων τῆς Πρωσσίας ἀνήκει εἰς τὸν σουαβικὸν κλάδον, ὁ δὲ οἶκος, εἰς οὗ κατὰγεται ὁ βασιλεὺς τῆς Ρωμανίας, εἰς τὸν φραγκικόν!!! (βλ. «Ἐφημερίδα» τῆς 17 Ὀκτωβρίου τοῦ 1889).

Φραγκονικὸς κλάδος.

Τὸν Κορράδον Γ', ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποῖου ὁ φραγκονικὸς καλούμενος κλάδος πύτυχε ν' ἀποκτήσῃ ἡγήτην διακεκριμένον καὶ ἀψωπιωμένον τῇ γερμανικῇ αυτοκρατορίᾳ, διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος Γ' (1261—1297), ὅστις διαμείνας πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν κρατικὴν αυτοκρατορικὴν γενεάν τῶν Στάουφερ ἐγένετο λίαν γνωστὸς κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τῆς Μκρχφείλδης, ἐν ἣ ἡρωϊκῶς ἀγωνισάμενος περιφανῶς διεκρίθη. Τὸν Φρειδερίκον Γ' ἀποθανόντα διεδέξατο ὁ νεώτερος αὐτοῦ υἱὸς Φρειδερίκος Δ' (1297—1332), ὅστις εἰς μὲν τὴν κατὰ τῆς Ρώμης ἐστρατείαν Ἑρρίκου τοῦ Ζ' ἠκολούθησε τὸν αυτοκράτορα, τῷ δὲ 1314 ἐνωθεὶς

1) Ἐκτενεστάτας πληροφορίας περὶ τε τοῦ στελέχους, τῶν κλάδων καὶ τῆς ἀνωψώσεως τοῦ Χοενζόλλερικῶ οἴκου δύνανται οἱ βουλομένοι νὰ εὕρωσιν ἐν ταῖς ἑξῆς γερμανικαῖς συγγράμμασι.

«Hohenzollernsche Forschungen» ἐκδ. ἐν Βερολίνῳ τῷ 1847 εἰς 4 τόμ. καὶ «Monumenta Zollernana» ἐκδθ. ὁμοίως ἐν Βερολίνῳ ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1866 εἰς 7 τόμους ὑπὸ Stillfried καὶ Märker.—Hohenzoll. Chronik ἐκδ. ἐν Σιγμαρίγγεν τῷ 1860 ὑπὸ Barth.—(Die Grafschaft Hohenzollern» ἐκδθ. ἐν Στουτγάρτη τῷ 1873 ὑπὸ Cramer. ὡς καὶ τὸ τελευταῖον περὶ τοῦ Χοενζόλλερικῶ οἴκου ἔργον τοῦ x. Smid.—«Die Ahnherren des preussischen Königshauses» ἐκδ. ἐν Βερολίνῳ τῷ 1854 καὶ «Geschichte des preussischen Königshauses bis 1140» ἐκδθ. ἐν Βερολίνῳ τῷ 1861 ὑπὸ Riedel. «Stammtafel des gesammthausen Hohenzollern» ἐκδθ. ἐν Βερολίνῳ τῷ 1879 ὑπὸ Stillfried.—«Die Hohenzollern und das deutsche Vaterland» ἐκδθ. ἐν Μονάχῳ τῷ 1884 ὑπὸ Stillfried καὶ B. Kugler.—«Die aelteste Geschichte des gesammthausen des Koeniglichen und Fürstlichen Hohenzollern» ἐκδθ. ἐν Τυβίγγῃ τῷ 1881 ὑπὸ Schmid.—«Die Kurmark Brandenburg... vor Ausbruch des franz. Kriegs 1806» ἐκδθ. ἐν Λειψίᾳ τῷ 1847 ὑπὸ Passewitz.—«Hohenzollernsche Kolonisationen» ἐκδθ. ἐν Λειψίᾳ τῷ 1874 ὑπὸ Beheim Schwarzbach.—«Der brandenburgisch-preussische Staats-haushalt...» ἐκδ. ἐν Λειψίᾳ τῷ 1886 ὑπὸ Riedel.

μετὰ τῶν Βουακρῶν καὶ νικήσας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Mühl-dorf ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ μεγαλοψύχου Λουδοβίκου τῆς Βουαβρίας «Σωτὴρ τοῦ κράτους». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φρειδερίκου οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ Ἰωάννης ὁ Β' († 1357) καὶ Ἀλβρέχ-τος ὁ ἄρκατος συνωμολόγησαν εἰρήνην τῷ 1347 μετὰ τοῦ Καρόλου Δ'. Τῷ 1363 ἀνέλαθε τὴν κομητείαν τῆς Νυρεμβέργης ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Φρειδεοῖκος ὁ Γ' (1358—28). Τούτον δὲ διεδέξαντο οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Γ' († 1420) καὶ Φρειδερίκος ὁ ΣΤ', ὃν ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Σιγισμουῦδος προχειρισθεὶς βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, διώρισε τὴν μὲν 7 Ἰουνίου τοῦ 1411 κυβερνήτην, τὴν δὲ 30 Ἀπριλίου τοῦ 1415 ἐκλέκτορα τοῦ Βρανδεμβούργου! διὰ τὴν μεγίστην συνδρομὴν καὶ τὰς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας, αἱ ὁ Φρειδερίκος καὶ ὡς σύμβουλος του καὶ ὡς στρατηγὸς εἶχε παράτῃ τῷ Σιγισμουῦδῳ προηγουμένως εἰς πάντας τοὺς πολέμους, οὗς διεξήγαγεν². Οὕτω δὲ ὁ τῶς μικρὸς κόμης τῶν πύργων τῆς Νυρεμβέργης Φρειδερίκος ὁ ΣΤ' μετωνομάσθη νῦν Φρειδερίκος Α' ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου.

Ἐκλέκτορες τοῦ Βρανδεμβούργου.

Ὁ Φρειδερίκος Α' γενόμενος κύριος τῆς Βρανδεμβουργικῆς μαρκίας ἐγένετο σύγχρονος καὶ ἀρχηγέτης νέας εὐκλεεστάτης ἐν τῇ γερμανικῇ ιστορίᾳ περιόδου τοῦ Χοενζόλλερικῶ οἴκου³, ἀφοῦ πολὺ ἐργασθῆ καὶ πολλὰ ὑπέστη καὶ πολλὰ καὶ ἀνυπερβλήτους δυσχερείας ὑπερεπήδησεν. ἵνα προπαρκακευάτῃ τῷ τε οἴκῳ αὐτοῦ καὶ τῇ πατρίδι πανένδοξον μέλλον.

Τὸν Φρειδερίκον Α' ἀποθανόντα τῷ 1440, διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος ὁ Β' (1440—70), ὅστις ἰκανὰς χώρας καὶ πόλεις καὶ μάλιστα τὸ Βερολίνον ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ καθυπέταξε. Τούτον διεδέξατο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλβρέχτος Ἀχιλλεὺς (1470—1486), ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποῖου αἱ φραγκονικαὶ κτήσεις ἐχωρίσθησαν εἰς μαρκίας τοῦ Βρανδεμβούργου. Τὸν Ἀλβρέχτον διεδέξατο ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωάννης Κικέραν (1486—99) καὶ τούτον πάλιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωακείμ Α' (1499—1535), ὅστις ὑπῆρξεν εἰς τῶν σπουδαιότερων ἀντιπάλων τῆς Μεταρρυθμίσεως. Οὗτος ἔδρουσε τῷ 1506 τὸ Πανεπιστήμιον τῆς παρὰ τὸν Ὀδερὸν Φραγκοφούρτης καὶ τῷ 1516 τὸ ἀνώτατον δικαστήριον (Ἄρειον Πάγον) τοῦ Βερολίνου. Οἱ δύο αὐτοῦ υἱοὶ (1535—1541) ὁ ἐκλέκτωρ Ἰωακείμ Β' καὶ ὁ Ἰωάννης παρεδέξαντο τῷ 1539 τὴν προεσταντικὴν δοξολογίαν γενόμενοι λουθηρανοὶ Ἐν τοῦ-

1) Ὁ κόμης τῆς Νυρεμβέργης Φρειδερίκος ὁ ΣΤ', γνωστὸς ἰδίᾳ ὡς Φρειδερίκος Α' ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου, ἐγεννήθη τῷ 1372. Ἦ ὁ ἐπίσημος ἀναγόμενος αὐτοῦ ὡς ἐκλέκτορας ἐγένετο τῇ 18 Ἀπριλίου τοῦ 1417 ἐν Κωνσταντίᾳ (Konstanz).

(2) Ὁ Φρειδερίκος οὗτος ἠγωνίστατο γενναίως καὶ κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1396 ἐν τῇ μάχῃ τῆς Νικαπόλεως.

3) Ἐκ τοῦ βρανδεμβουργικοῦ μεγάλου κλάδου ἀνεβλήσθησαν ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ κλάδοι τῶν Ansbach, Baireuth καὶ Schwedt, οἷτινες ἕως ἐξηφανίσθησαν παντελῶς.

τοῖς ὁ Ἰωακείμ ἠκολούθησε λίαν ἐπιφύλακτικὴν πολιτικὴν κατὰ τὸν Σμαλκαλδικὸν πόλεμον. Μόνον μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Αὐγούστης (1555) ἐκηρύχθη προστατὴς τῆς Μεταρρυθμίσεως, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὁποίας καὶ σύνοδον ἐν Βερολίνῳ συνεκάλεσεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Γεώργιος (1571—1598) συνήνωσε πάλιν ἄλλον τὸ Βρανδεμβούργον. Τούτου δὲ ὁ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱὸς Ἰωακείμ Φρειδερίκος (1598—1608) παρεχώρησε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Χριστιανῶ καὶ Ἰωακείμ τῷ 1603 τὰς φραγκονικὰς Χοενζόλλερικὰς κτήσεις καὶ προητοίμασε τὴν ἑνωσιν τῶν δουκετῶν τῆς Πρωσσίας μετὰ τοῦ Βρανδεμβούργου. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Σιγισμουῦδος (1608—1619) νυμφευθεὶς τὴν πρεσβυτέρην τῶν θυγατέρων τοῦ δουκὸς τῆς Πρωσσίας Ἀλβρέχτου Φρειδερίκου ἐγένετο τῷ 1618 καὶ δουλὸς τῆς Πρωσσίας. Τὸν Σιγισμουῦδον διεδέξατο ὁ Γεώργιος Γουλιέλμος (1619—40), ἐφ' οὗ εἰς ἀξίωσημειωτων ἀδυναμίαν καὶ φοβερὰν καταπτώσιν περιήλθε τὸ Βρανδεμβούργον διότι κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον σουηδικὰ καὶ αυτοκρατορικὰ στρατεύματα ἀλληλοδιαδόχως ἐπίδραμόντα τὴν χώραν ἐλεηλάτησαν καὶ διέφθειραν αὐτήν Ἐν τούτοις ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Φρειδερίκος Γουλιέλμος¹, ὁ μέγας ἐκλέκτωρ συνήθως ἐπιλεγόμενος, ἀναγορευθεὶς ἄρχων τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1840 κατώρθωσε διὰ τε τῆς πολιτικῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ περηνόας καὶ ἰκανότητος οὐ μόνον τὰς ἤδη χωρισθεῖσαι χώρας τοῦ κράτους νὰ ἐνώσῃ, ἀλλὰ καὶ νέας εἰς αὐτὸ νὰ προσθήσῃ. Ἀπὸ τοῦ περιφανοῦς δὲ τούτου ἐκλέκτορος, ὅστις ἦτο προωρισμένος νὰ καταξῆ τὴν ἀναρχίαν τῆς πατρίδος του καὶ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ ἐλευθερίαν, ἄρχεται κυρίως ἡ ιστορία τοῦ Πρωσσικοῦ κράτους. Τὸν Φρειδερίκον Γουλιέλμον, ἀποθανόντα τῇ 27/9 Μαΐου 1688, διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος ὁ Γ', ὅστις ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας².

Βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.

Ὁ τῶς ἐκλέκτωρ Φρειδερίκος Γ' ἐπιθέτας μόνος τῇ 18 Ἰανουαρίου τοῦ 1701 ἐν Καϊνιγσβέργη τὸ βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐκυβέρνησε τοῦ λοιποῦ μέχρι τῆς τελευτῆς του ὡς Φρειδερίκος Α' βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας. Οὗτος ἦτο μὲν σφόδρα μάταιος καὶ ἐστρεῖτο βεβχικῶς μεγαλοφυεῖς, ἀλλ' ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν φιλόμουσος καὶ φιλόκαλος ἐξωραίστας τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ διὰ πολλῶν καλλιτεχνικῶν μνημείων καὶ ἰδρύσας τῷ μὲν 1694 τὸ ἐν Χαλλῇ πανε-

1) Ὁ μέγας ἐκλέκτωρ γεννηθεὶς τῇ 16 Φεβρουαρίου τοῦ 1620 ἐνυμφεῖθη τῷ 1646 τὴν ἐνάτητον καὶ ὡκίαν πριγκίπ. τῆς Ὁρανίας Λουίζαν, ἣτις ὑπῆρξε μίξ τῶν διακεκομμένων ἡγεμονίδων τῆς Γερμανίας.

2) Ὁ Φρειδερίκος Α' γεννηθεὶς τῇ 11 Ἰουλίου τοῦ 1657 ἐνυμφεῖθη τῷ 1684 τὴν πριγκίπ. τοῦ Ἀνωθέρου Σοφίαν Καρλότταν, ἣτις ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν φιλόμουσος προστατεύσασα τοὺς λογιους καὶ ὑποστηρίξασα σπουδαίως τὴν διάδοσιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς καλλιτεχνίας ἐν τῷ κράτει.

πιστήμιον, τῷ δὲ 1699 τὴν Ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν καὶ τῷ 1700 τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βερολίνῳ.

Τὸν Φρειδερίκον Α' ἀποθανόντα τῇ 13/25 Φεβρουαρίου τοῦ 1713, διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Α' 4, ὅστις εἰ καὶ ὑπῆρξε σκαῖός, βίαιος καὶ ἰδιότροπος, ἐστέρητο δὲ καὶ παιδείας, ἀπεδείχθη ὅμως ἐμπειρότατος τῶν πολεμικῶν πραγμάτων, πρὸς δὲ σώφρων ἐνάρετος καὶ λιαν συνεισότης. Ἐπὶ τῶν πρώτων δὲ ἡμερῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Utrecht (11 Ἀπριλίου 1713) ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ἡ Πρωσία ὡς βασιλείον ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

Τὸν Φρειδερίκον Γουλιέλμον Α' τελευτήσαντα τῇ 31 Μαΐου τοῦ 1740 διεδέξατο ὁ μεγάλουμνος συνετώτατος καὶ μεγαλόπλοτος αὐτοῦ υἱὸς Φρειδερίκος Β' ὁ Μέγας 2 ὅστις καὶ ὡς φιλόσοφος, καὶ ὡς συγγραφεὺς, καὶ ὡς πολιτικός, καὶ ὡς νικηφόρος στρατηλάτης διέπρεψεν εὐρύνας τὸ κράτος οὐσιωδῶς καὶ ἀνυψώσας αὐτὸ εἰς ἐπίζηλον θέσιν μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Τὸν Μέγαν Φρειδερίκον, ἐκμετρήσαντα τὸ ζῆν τῇ 5/17 Αὐγούστου τοῦ 1786 διεδέξατο ὁ ἀνίκανος αὐτοῦ ἀνεψιὸς Φρειδερίκος Γουλιέλμος Β' 3, οὕτινος ὁ βίος ὑπῆρξε λιαν ἰδιότροπος καὶ σκανδαλώδης.

Τοῦτον δ' ἀποθανόντα τῇ 4/16 Νοεμβρίου 1797 διεδέξατο ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' 4, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ οὐοίου δεινοπαθήματα πολλά, ὡς γνωστόν, ὑπέστη ἡ Πρωσία, ἐδόθη ὅμως μεγάλη ᾄθησις εἰς τὴν ἐν γένει τοῦ κράτους ἐκπαίδευσιν καὶ ἰδρύθη καὶ τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου (1810), ὡς καὶ τὸ τῆς Βόννης.

Τὸν πολυπαθῆ Φρειδερίκον Γουλιέλμον Γ' τελευτήσαντα τῇ 26/7 Ἰουνίου τοῦ 1840 διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Δ' 5, ἀνὴρ ἐπιπόλαιος μὲν καὶ δεσποτικός, ἀλλὰ χρηστός, λόγιος καὶ λιαν φιλόμουσος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἀνωκοδομήθη μεγαλοπρεπῶς καὶ ὁ ἀρχαιότατος πύργος τοῦ Χοενζόλλερν.

Τὸν Φρειδερίκον Γουλιέλμον Δ' ἀποθανόντα τῇ 21/2 Ἰανουαρίου τοῦ 1861 διεδέξατο ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφός

1) Οὗτος ἐγεννήθη τῇ 25 Αὐγούστου 1688.

2) Ὁ Μέγας Φρειδερίκος, οὕτινος μήτηρ ὑπῆρξε ἡ ὡραία, λογία καὶ ἐνάρετος Σοφία Δωροθέα, ἐγεννήθη τῇ 24 Ἰανουαρίου τοῦ 1712 ἐν Βερολίνῳ.

3) Οὗτος ἐγεννήθη τῇ 13/13 7)βρίου τοῦ 1744.

4) Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' γεν. τῇ 3 Αὐγούστου τοῦ 1770 ἐνομφεῦθη τῷ 1793 τὴν ἐνάρετον θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Μεκλεμβούργου-Στρέλιτς Λουίζαν, ἣτις ὑπῆρξε πρότυπον ἀφωσιωμένης συζύγου, φιλοστοργιάτης μητρὸς καὶ πατριωτικώτατης βασιλείσης. Ἡ πολυπαθὴς καὶ μεγαλόψυχος αὕτη μήτηρ τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου Δ', τοῦ Γουλιέλμου Α' καὶ τῆς Ἀλεξάνδρας, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Νικολάου, ἀπθ. τῷ 1810.

5) Ἐγεννήθη τῇ 3/15 Ὀκτωβρίου τοῦ 1795, ἐνομφεῦθη δὲ τῷ 1823 τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανῶ Α' Ἐλισάβετ, ἣτις προσῆλθεν ἀπὸ τῆς δυτικῆς εἰς τὴν προτεσταντικὴν ἐκκλησίαν.

Γουλιέλμος ὁ Α' 4, ὅστις ὑπῆρξε ὁ ἑβδομος βασιλεὺς τῆς Πρωσίας καὶ ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

Οὗτω δὲ οἱ κατ' ἀρχὰς μικροὶ κόμητες τῆς ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Γερμανίᾳ μικρῆς καὶ ὀρεινῆς χώρας Χοενζόλλερν ἐγένοντο μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ κόμητες τῆς Νουρεμβέργης, εἶτα δ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐκλέκτορες τοῦ ἐν τῇ βορειοανατολικῇ Γερμανίᾳ Βρανδεμβούργου περιβληθέντες μετὰ ταῦτα τῷ μὲν 1701 τὴν βασιλικὴν τῆς Πρωσίας πορφύραν τῷ δὲ 1871 καὶ τὸ πανένδοξον τῆς νέας γερμανικῆς αὐτοκρατορίας στέμμα.

Βασιλεῖς τῆς Πρωσίας καὶ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας

Ὁ Γουλιέλμος Α' ὡς βασιλεὺς στεφθεῖ μετ' ἐκτάκτου λαμπρότητος τῇ 6/18 ὁκτωβρίου τοῦ 1861 ἐν Καϊνιγσβέργῃ, ἐνθα εἶχε στεφθεῖ καὶ ὁ Α' Φρειδερίκος, ἀνηγορευθὴς προπάται μὲν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Β', δημοθύμῳ δὲ ἐγκρίσει καὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, ὡς καὶ σύμπαντος τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ νικηφόρος τῇ 6/18 Ἰανουαρίου τοῦ 1871 ἐν Βερσαλλίαις τῆς Γαλλίας αὐτοκράτωρ τῶν Γερμανῶν. Ἐπὶ τούτου δὲ ἡ Γερμανία ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψιστον τῆς δόξης καὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς σημείον.

Τὸν ὑπὸ τὸ κραταῖον αὐτοῦ σκῆπτρον πάντα τὰ γερμανικὰ κράτη ἐνώσαντα καὶ κλείσαντα δαφνοστεφῆ Γουλιέλμον τὸν Α' ἐκμετρήσαντα τὸ ζῆν τῇ 9/21 Μαρτίου τοῦ 1888 διεδέξατο ὁ κλεινὸς καὶ ἐπίσης δαφνοστεφὴς υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερίκος ὁ Γ', ὅστις καὶ λαοφιλὴς κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὠνομάσθη. Τὴν δ' ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνοδὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν Γερμανικὸν λαὸν σπουδαιώτατην τοῦ Φρειδερίκου Γ' 2 προκήρυξιν πάντες πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ὡς ἐγγύησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης ἐχαίρεισαν γηθασύνως, ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ μετὰ τινος ὑπομνηχίου ὀδύνης ἐνεκα τῆς κατατροχούσης αὐτὸν ὀδυνῆρας καὶ βροστολογίου νόσου, ἣτις ἐπιταθεῖσα μοιραίως προέπεμψε τὸν πολυκλαυστον αὐτοκράτορα μετὰ τρίμηνον μόνον κυριαρχίαν εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων του.

Τὸν Φρειδερίκον Γ' ἀποθανόντα τὴν 3/15 Ἰουνίου τῷ 1888

1) Ὁ Γουλιέλμος Α' ἐγεννήθη τῇ 10/12 Μαρτίου τοῦ 1797, ἐνομφεῦθη δὲ τῇ 30/11 Ἰουνίου τοῦ 1829 τὴν Αὐγούστην πριγκίπισσαν τοῦ Σάξεν — Βαϊμαρ, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν διάδοχον Φρειδερίκον καὶ τὴν Λουίζαν (νῦν μεγάλην δούκισσαν τοῦ Βάδεν).

2) Ὁ Φρειδερίκος Γ' ἐγεννήθη τῇ 6/18 Ὀκτωβρίου τοῦ 1834, ἐνομφεῦθη δὲ τῇ 1/13 Ἰανουαρίου τοῦ 1858 τὴν θυγατέρα τῆς Βασίλισσης τῆς Ἀγγλίας Βικτωρίαν, ἐξ ἧς ἐγέννησε 4 υἱούς καὶ 4 θυγατέρας τὸν νῦν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Γουλιέλμον, τὴν Καρλότταν γεν. τῇ 12/24 Ἰουλίου 1860 καὶ νομφεθεῖσαν τῇ 6/18 Φεβρουαρίου 1878 τὸν πριγκ. τοῦ Σαξ — Μάινιγγεν, τὸν Ἐρρίκον γεν. τῇ 2/14 Αὐγούστου 1862, τὴν Βικτωρίαν γεν. τῇ 31/12 Ἀπριλίου 1866 καὶ νομφεθεῖσαν τῷ 1890 τὸν πριγκ. τοῦ Σχασουμπούργου-Λίππε, τὴν Σοφίαν γεν. τῇ 2/14 Ἰουνίου 1870 καὶ νομφεθεῖσαν τῇ 15/27 Ὀκτωβρίου 1889 τὸν διάδοχον τοῦ Ἑλλ. Θρόνου Κωνσταντῖνον, τὴν Μαργαρίταν γεν. τῇ 10/22 Ἀπριλίου 1872, τὸν Σιγισμουῖδον (γεν. τῷ 1864 καὶ ἀποθ. τῷ 1866) καὶ τὸν Βάδελμαρ (γεν. τῷ 1862 καὶ ἀποθανόντα τῷ 1879).

διεδέξατο ὁ νῦν εὐκλεῶς ἀνάσων Γουλιέλμος ὁ Β' 4 πρωτότοκος μὲν υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου, ἀδελφός δὲ τῆς προσηλοῦς τῷ πανελληνίῳ καὶ χαριτοφόρου συζύγου τοῦ σεπτῷ τοῦ Ἑλλ. θρόνου διαδόχου Κωνσταντῖνου Σοφίας, ἥς τὴν προσέλευσιν εἰς τὴν ἀγίαν καὶ ὁρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ἀπας ὁ ὁρθόδοξος χριστιανικὸς κόσμος μετὰ πλ. μῶν καρδίας σήμερον χαιρετίζει ὡς θεῖον προμήνημα τῆς μελλούσης θριαμβευτικῆς αὐτῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων δωάνουμον αὐτῇ ναόν τοῦ Ὑψίστου.

Ἀθήνησι τῇ 20 Ἀπριλίου 1891.

Ν. Γ. ΦΙΑΠΠΙΔΗΣ

Ο ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΟΛΤΚΕ.

Ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου καὶ ὁ ἀγγλικὸς ἀνθροβαλεῖ προσηκόντως εἰς τὸ φέρετρον τοῦ μεγίστου τῶν ἐν τῇ παρούσῃ ἑκατονταετηρίδι στραταρχῶν κόμητος φόν Μόλτκε. 2 Καὶ δὴ πρώτη ἡ ἐφημερίς Standard (ἀπὸ χρονίας 27 Ἀπριλ. ν. ε) προοιμιάζεται ὡδε «ἡ Ἀγγλία πρόθυμος κατατίθησι τὸν προσήκοντα στέφανον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Μόλτκε, διότι ὁ τῆς Ἀγγλίας θαυμασμός οὐδέποτε παρεβλάφη ὑπὸ τινος ἀλγαινοῦ προελθόντος παρὰ τοῦ στρατάρχου αὐτοῦ. Παρεκτός τούτου ὁ Μόλτκε σύμπλον τοῦ βίου ἔσχε ἀγγλίδι, ὡς δὲν εἶνε ξένος διὰ τὴν Ἀγγλίαν». 6) ἡ Daily News «τοῦ Μόλτκε, λέγει ἡ σταδιοδρομία ἦτο τέλειος βίος στεφθεῖς καὶ διὰ τέλειος θανάτου. Οὐδεὶς ἄλλος ἀνὴρ εὐρηται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὃς τις ἐκ τοῦ ἀποτυπώματος αὐτοῦ ὑπῆρξε τασούτον στοργύλος καὶ τέλειος. Ὁ θάνατος ἐνός τοιούτου ἀνδρός εἶνε κρίσιμον γεγονός ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Μετ' αὐτοῦ ἡ ἀρχαία τάξις τῶν πραγμάτων μικροῦ δεῖν ἐφίκετο τοῦ τέλους, διότι εἰς μόνος καὶ μοναδικὸς βίος (ἐνταῦθα τοῦ λόγου ὑπαινίσσεται τὸν μεγαλεπίβουλον Βισμάρκ, περὶ οὗ εὐπαρησιαστικῶς δυναμειθὰ νὰ λέγωμεν «ὅσον προὔστη τῆς Γερμανίας ἐγένετο μεγίστη») κεῖται νῦν μεταξὺ τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ τῶν νέων χρόνων. Ἡ Γερμανία τυγχάνει μὲν ἡ κατὰ τῶν ἡρώων, πλὴν ἀλλ' ὅμως

1) Ὁ νῦν αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Γουλιέλμος ὁ Β' γεννηθεῖς τῇ 15/27 Ἰανουαρίου 1859 ἐν Βερολίνῳ ἐνομφεῦθη τῇ 15/27 Φεβρουαρίου τοῦ 1881 τὴν πριγκίπισσαν Αὐγούστην Βικτωρίαν θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Σλέσβιχ Ὀλσταιν (γεν. τῇ 10/22 ὁκτωβρίου 1858), μετ' ἧς ἐγέννησε 5 τέκνα τὸν νῦν διάδοχον τοῦ θρόνου Γουλιέλμον γεννηθ. τῇ 24/6 Μαΐου 1882, τὸν Ἀϊτελ Φρειδερίκον (γεν. τῇ 25/7 Ἰουλίου 1883) τὸν Ἀδαλφέρτον (γεν. τῇ 2/14 Ἰουλίου 1884) τὸν Αἰγούστον Γουλιέλμον (γεν. τῇ 17/29 Ἰανουαρίου 1887), τὸν Ὀσκάρ (γεν. 15/27 Ἰουλίου 1888), καὶ τὸν νεώτατον Γουλιέλμον (γεν. τῷ 1890).

2) Πρὸς τούτους καὶ ἡ ἀττικὴ δημοσιογραφία ἐφιλοτιμήθη ὅπως πλείη ἐγκώμια ἐπέβη τοῦ ἐνδοξοῦ στρατηγῶ, πρώτον ἡ Παλιγγενεσία μετ' αὐτὴν ἡ Ἐφημερίς προήγαγεν εἰς φῶς σπουδαῖον βιογράφημα καὶ καθόλου τὸν στρατηγικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀποχρημένου, εἶτα ἡ Πρωία, οἱ Καίροι, ἡ Ἐπιθεώρησις, τὸ Ἄστυ, ἡ Νεῖα Ἐφημερίς καὶ τὰ λοιπὰ φύλλα τῆς ἑλληνικῆς μητροπόλεως.

μέλλει νὰ διέλθῃ μακρὸς ὁ χρόνος, ἕως οὗ τοιαύτη ἀρίζηλος τριανδρία (Γουλιέλμος ὁ γηραιός, Βισμάρκ καὶ Μόλτκε) ἐπιφανῆ ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους, ὡς οἱ θαυμαστοὶ ἐκαῖνοι ἀνδρες, οὕτινες παρὰ τὸ Σιδὸν ἐδημιούργησαν τὸ νέον γερμανικὸν κράτος. γ) ὁ Daily Telegraph αεὐρίσκει τὸν εἰρηναῖον θάνατον διὰ τὸν ἀποχρημένον ἦρωα τῆς Γερμανίας κατ' ἐξοχὴν καταλλήλον, διότι εἰ καὶ ὁ Μόλτκε ὑπῆρξε εἰς τὰν μεγίστων στρατηγῶν οὐδὲν ἦττον δὲν θὰ ἤρμυζεν αὐτῷ θάνατος στρατιώτου διὰ σφαίρας, ἢ ζήφους, τοιοῦτος θάνατος δὲν θὰ συνεβιβάζετο πρὸς τοὺς ἀπὸ φύσεως τρόπους αὐτοῦ, διότι κυριολογικῶς ὁ Μόλτκε ἐγεννήθη ὡς γερμανὸς λόγιος, δὲν ἡ εἰμαρμένη ἐνεκα μεγάλων καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκτεινομένων λόγων ἀνείδειξε στρατηγόν. Ὅθεν εὐλόγως τῷ ἐπιστήμονι αὐτῷ στρατιωτῇ ἐπέπερωτο εἰρηναῖος θάνατος. Καὶ δικαίως λέγει ταῦτα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐφημερίς, διότι, ὡς ἀναγνωσασκομεν τὰς ὑστάτας αὐτοῦ στιγμὰς ἐκοιμήθη τὸν αἰώνιον ὕπνον τοῦ δικαίου. Ὁ στρατάρχης Μόλτκε (προσεπάχει ἡ τῆς Κολωνίας ἐφημερίς) παρεβλήθη ἐτι τῇ 24 Ἀπριλίου κατὰ τὴν συνεδρίαν τοῦ κοινοβουλίου (κυριολογικώτερα τῆς βουλῆς τῶν εὐγενῶν), καὶ διελέγη πρὸς πολλοὺς βουλευτάς. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα ἐκάπνισεν, ὡς τὸ σῆνηθεσ, τὸ σιγάρον καὶ συνέπειξε Βύστ μετὰ τοῦ ταγματάρχου φόν Μόλτκε καὶ τῆς τούτου γυναικὸς καὶ μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀνεψιοῦ (εἰσηγητοῦ ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς παιδείας). Ἐν τῷ τελευταίῳ παιγνίῳ ἀπεπλεγμάτισε πρὸς ἰδίαν χαρὰν, αἱ δυνάμεις ὅμως ἐγκατέλιπον αὐτόν, δι' ὃ ὁ ταγματάρχης φόν Μόλτκε προέτρεψεν αὐτὸν ὅπως παύσῃται παίζων καὶ νάναπαυθῇ. Παρηκολούθησε λιπὸν τὴν συμβουλήν καὶ μόλις κατακλιθεῖς ἐξέπνευσε ἀνευ οὐδενός σημείου ἀγωνίας. Τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου παρέμειναν ἀμετάβλητα καὶ παρεμφερῆ πρὸς κοιμώμενον. Ὅτε κληθεῖς ἀφίκετο ὁ ἱατρὸς τοῦ στρατάρχου διδάκτωρ Βάχστερ οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθη νὰ πράξῃ ἢ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν ἐπισυμβαινόντα θάνατον. δ) Ἡ Pall Mall Gazette ἐρωτᾷ ἂν τὸ μέλλον ποτὲ πάλιν μέλλει νὰ γεννηθῇ ἕνα τοιοῦτον τέλειον στρατιώτην, οἷος ἐγένετο ὁ Μόλτκε καὶ πέμπτον καὶ ὑστατον ἡ Gilbe ἐπιστραχηλίζουσα πάντα τὰ ἐγκώμια προσηπελέγει «ὅτι τοῦ Μόλτκε ὡς στρατηγῶ οὐδεὶς θελεῖ ἀναδειχθῆ ὑπέρτερος». Παραίνοντες τὸ γε νῦν τὰ περὶ Μόλτκε ἐπιλέγομεν ὅτι ἡγεμονικῶν ἐνδείξεων τιμῆς ἤξιώθη ἀποθανόν, διότι καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς νεκροφόρου ἀμάξης ἐγένετο ἡ μετακομιδὴ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ Λέρτερ δι' ἧς μετηνέχθη ὁ νεκρὸς Γουλιέλμου τοῦ Α' καὶ Φρειδερίκου τοῦ Γ' εἰς τὴν ὑστάτην κατοικίαν καὶ ἀπαντες ἀπαξέκπλως οἱ τῆς Γερμανίας ἡγεμόνες ἐπενηγορήσαν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἐνός τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ἥδη μεγάλου καταστάτους γερμανικοῦ κράτους.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Ἀπρίλιον 1891.

Ν. ΠΕΤΡΗΣ.

ΚΟΥΚΟΣ ΑΝΤΙ ΑΗΔΟΝΟΣ

... Ο Θρασύβουλος ήτο άπελπις. Έβαδιζε μηχανικώς και διήρχετο άσυνειδήτως τας δόδους. Που διηυθύνετο; Ουδ' εκείνος έγνώριζεν. Έπελθούσα βροχή τόν επανέφερε εις την πραγματικότητα.

Ήτο άπελπις!... Τα χρυσά του όνειρα διελύοντο, τó μέλλον του κατεστρέφετο, ό βίος του λοιπού καθίστατο άφορητος δι' αυτόν· μία και μόνη παρηγορία τῷ υπελείπετο: ό θάνατος.

Ν' άγαπάς και νά μή άνταγαπάται!

Μόλις περί τήν έσπέραν κατώρθωσε νά φθαση εις τήν οικίαν του. Εισελθών κατηυθύνθη εις τήν αίθουσαν και έκαθισε πρό τῆς έστίας· διότι ήτο βεβρηγμένος μέχρις όπτεών. Ήτο μόνος. Ή βροχή έξω έξηκολούθει, αλλά και έν τῷ πνευματί του κατέπιπτεν άδιάκοπος βροχή θλιβερών σκέψεων. Έπί του προσώπου του, ως και επί των άλλων των παραθύρων άπύσπραπτον υπό τήν λαμπήν τῆς λυχνίας μακράι ύγραί γραμμαί.

Πρό μικρού είχαν άποχωρισθῆ τῆς έρωμένης του. Τα νεύρα του ήσαν τεταραγμένα. Έκαθητο πρό τῆς έστίας έν ἡ έκαίοντο ζύλα θρύος, φέροντα έτι τήν χλόην του δάσους· έξ ου άπεκόπησαν, ως τό τελευταίον αύτων κόσμημα, και τά παρητήρη άποτερούμενα υπό τούς θυσάνους τῆς διαλειπούσης φλογός, ήτις τά περισσότερα υποψιθυρίζουσα.

Ο Θρασύβουλος έκάπνιζε βεβρωδώς, προσηλωμένος επί τῆς πυράς. Αίφνης έν των καιομένων ζύλων προσείκλυσε τήν προσοχήν του. Έπί του ζύλου τούτου άνεγινώσκοντο εύκρινώς τά αρχικά στοιχεία όνόματος χαραχθέντα διά μαχαίριδιου.

«Μαχαίριδιον έρώτων! Έσκέφθη ό Θρασύβουλος. Αρχικά γραμματα, τά όποια έχαραχθησαν επί του δένδρου έν ημέρα έρωτος, έν στιγμή ήδείας παραφοράς και έν ηλικία καθ' ήν ό έρωσ μεταβάλλει και τούς μάλλον σοβαρούς εις παιδια!»

Και ό Θρασύβουλος άνέπλασεν έν τῇ φαντασίᾳ του τήν έξῆς σκηνήν: νεανίς προσμειδιώσα, βοδαλή και παιδρά έξηπλωμένη επί τῆς άνθοστεφούς χλόης, και νεανίας εύειδής και χαρίεις έχαρασσών τά αρχικά στοιχεία του όνόματος τῆς άγαπητῆς του και αύτου. Διά των φύλλων έκχέονται ως κατάχρυσά βέλη αί άκτίνες του ήλιου, τά δέ πτηνά παίζουσιν χθόντα έν τῷ βάθει του δάσους. Όσμή από τῆς διανούσης χλόης πληροί τήν χλιαράν άτμόσφαιραν. Είτα άθρόος ψιθύρος πληττει τό ούς του δυστυχούς Θρασυβούλου: ήχώ έξησθενημένη φιλήματος άνταλλαγέντος έν άλλοις καιροίς. Τό φίλημα των δύο έρώτων, όταν τό σύμπλεγμα του όνόματος των έφανη επί του κορμού τῆς θρύος!

«Τί κρίμα! έσκέφθη ό Θρασύβουλος. Τοιαύτη ή μάϊρα! Τιποτε δέν μένει διαρκές και άμεταβλήτων! Ή αιώνια πάλη περί ύπάρξεως έπιφέρει εις πάν τήν καταστροφήν και τόν θάνατον, έξ ου άναβιοί νέα έποχή. Τό δένδρον αύξάνει ό άνθρωπος τό καταβάλλει όπως στεγασθῆ, όπως θερμανθῆ, όπως κα-

λύψη ύπ' αυτό τά όστά του. Και επειδή ό άνθρωπος έχει άνανγκήν στέγης, θερμότητος και φερέτρου, ωφείλει τό ωραιόνέκεινό δένδρον, έφ' ου ένεχαράζαν τό όνομα των δύο έρασται νά κατασραφῆ ύφ' ενός ύλοτόμου! Άλλα, μήπως και έγώ τήν έσπέραν ταύτην δέν συμπληρώ τό έργον του ύλοτόμου; Δέν έξαφανίζω και αύτην έτι τήν άνάμνησιν, ήτις ωφείλει νά λέγη εις τόν βεβρωδῆ διαβατήν: *έντεῦθεν άντιπαρήλθοσ δύο εύτυχεις;*

Και ό Θρασύβουλος έξακολουθεί παρατηρών μετά πόνου τό καίόμενον έν τῇ έστία ζύλον και ζηλεύει τούς άγνωστους εκείνους έραστας, ών τήν εύτυχίαν ουδέποτε θά άπολαύσῃ. «Άγαπα και δέν άνταγαπάται! θά προσκαλει δέ τόν γέλωτα τῆς έρωμένης του, εάν άπετόλμα ποτέ νά χαραξῆ τό όνομα τῆς επί δένδρου.

Ή βροχή έξακολουθεί βραγδιασιέρα και έν τῇ ψυχῇ του Θρασυβούλου δέν έπαυσεν ή βροχή θλιβερών σκέψεων, επί δέ των παρειών του ως και επί των άλλων βέουσι μακράι σταγόνες άπαστρέπτουσαι υπό τό φως τῆς λυχνίας του.

Ή θύρα του δωματίου του κρούεται αίφνης και εισέρχεται τις των φίλων του εύθυμος και ζωηρός. Έρωτά τό αίτιον τῆς μελαγχολίας του Θρασυβούλου ούτος του δεικνύει τό ζύλον, τά αρχικά γραμματα μέλλοντα νά έξαφανισθώσιν υπό τας φλόγας και του εκθέτει τό αίτιον τῆς θλίψεώς του.

—Είσαι θεότρελλος! άπαντά ό φίλος του γελών σπασμαδικώς.

—Πώς; ήρώτησεν έκπληκτος ό Θρασύβουλος.

—Και βέβαια, διότι τά γραμματα αύτα, τά όποια σύ φανταζεσαι ότι ένεχαράξε χείρ έρώτων, δέν είναι τίποτε άλλο παρά τό διακριτικόν σημεϊον, τό όποιον θέτει ό δασονόμος επί των προς άποκοπήν δένδρων, προς όδηγίαν των ύλοτόμων!!!!

N. Θ. ΑΝΑΡΕΛΛΗΣ.

ΕΙΣ ΠΡΟΛΟΓΟΥΣ

(άληθής ιστορία)

Έκοιμάτο ή ώραία Κωνσταντινούπολις τόν τεταραγμένον και άνήσυχον ύπνον του ύποδούλου υπό τήν σπαθην και τήν αυθαίρεσιαν των κατακτητών τῆς. Ή νύξ ήπλοῦτο έπ' αύτῆς ασέληνος, σκοτεινοτάτη. Τά υπέρηφανα μέτωπα των μεγάρων, αί άγριόμορφοι επάλλξεις των πύργων, και οι μεγαλοπρεπείς κώνοι των μιναρέδων τῆς έξηφανίζοντο έν τῷ ύψει άνεπαισθήτως έντός του σκότους τῆς νυκτός, — ήρεμα, άνευ ουδενός κρότου, άνευ ουδεμιᾶς φωνῆς, ωςεί έρημα. Μόνος δέ ό Κεράτιος, έν τοίς γαληνιαίοις ύδασις του όποίου ένεκατοπτρίζοντο τά λαμπρά άστρα του ούρανού, έψιθύριζε μονότονόν τι και μυστηριώδες, μάλλον κλαυθυμηρόν, χόσμα ανά τας εύώδεις άκτάς του, αλλά και κατά πολύ όμοιον προς τήν έλαφράν άναπνοήν τῆς κοιμωμένης Κωνσταντινούπολεως.

Έρημον επίσης και ύπνωτον μεταξύ των μεγάρων, των πύργων και των μιναρέδων αύτῆς παρουσιαζέτο και τό περίφημον Γαλατᾶ—Σεράγιον. Κατάκλειστον έξωθεν, άτάραχον, άφρονον, άδρανές, άφώτιστον, έπεδεικνυε πλήρη μορφήν κοιμωμένου, αν ουχι έγκαταλειμμένου υπό των κατοίκων, κτιρίου. Έν τούτοις έν τῷ βάθει αύτου, έν φ, και έξωθεν, ουδέν έσελάγιζε φως, έν σκοτεινοτάτη εικρτή, ήγρύπνει μία ύπαρξις. Είχε βίβθῆ εκεί επί σπουδικῆ ένοχη.

Συνεπληροῦτο τήν νύκτα εκείνην ή έξηκοστή πέμπτη νύξ τῆς έγκαθειρξέως του. Ήγρύπνει. Ίσως αύτός μόνος καθ' όλην τήν πρωτεύουσαν του Όθωμανικου κράτους. Έστίριζε τά νότα αύτου επί του ύγρου τῆς εικρτῆς τοίχου, έχει τας χείρας έσταυρωμένας επί του στήθους και τήν κεφαλήν κεκλιμένην όλίγον επί του δεξιου ώμου. Ή μαλακή γενειάς του κατήρχετο επί του φλογερού στήθους κομψή, τό δέ βλέμμα του ζωηρόν, πλήρες πυρός, έβυθίζετο άχανές έν τῷ περικυκλούντι αύτόν ζοφερῷ τῆς εικρτῆς και τῆς νυκτός σκότει. έν τῷ ύποψύ εκρύπτετο τό υπέρηφανον μέτωπόν του, έλαφρῶς έρυτιδωμένον υπό του πόνου, παρόμοιον με τό μέτωπον ύψηλοῦ Άθωνος κρυπτόμενον έν τῷ ζῶφῳ των συνέφων και τῆς όμίχλης. Ήγρύπνει. Είς δέ τό ζωηρόν βλέμμα αύτου, τό λαμπυρίζον έν τῷ σκότει εκείνω, δυσανασχέτησις τις, ή άθυμία, ή λύπη. Άπεναντίας ήθελε τις άναγνωρίσει έν αύτῷ ήχνος άνακουφίσεως και λάμπην τινά έλπίδος, έλπίδος τοιαύτης, ήν ύποτρέφουσι πάντες οι ούτω κρατούμενοι περί αιωνίας άποδόσεως τῆς Νίκης αύτων. Άλλ' όχι! Ή έλπίς τούτου χύνει λάμπην μεγαλητέραν. Ίσως νά ύπεσχέθησαν εις αύτόν, βῆτωσ πλέον, τήν άπελευθέρωσίν του. Ίσως έννόησαν, ότι άδικως συλλαβόντες ειχον βίψει αύτόν εις τόν έπίγειον εκείνον Άδην, έν μόνον έν ταις εικρταίς των Όθωμανικων χειρών δύναται τις σήμεραν ν' άποκτησῃ.

Έρχονται και στιγμαί, καθ' ας μονολογεί.

—Αί, αύριον πλέον τελειώνουν τά βάσανά μου. Είνε ό συχνότερος λόγος των αύτός. Τόν επαναλαμβάνει πλειστάκις. Και είνε τόσον μονότονος! Άλλ' εκ πόσης, βεβαιώς, έχκοδίου έλπίδος και πεποιθήσεως προέρχεται! Συναισθάνεται φρικιών τήν οικτρὰν θέσιν του και τά πολυήμερα βάσανά του, πέποιθε δέ εις τήν τῆς άπελευθέρωσεώς του ύπόσχεσιν των συλλαβόντων αύτόν, και... έλπίζει. Έάν όμως έμβυθώνωμεν εις τό βλέμμα του περισσότερο θά ίδωμεν ότι όπισθεν —ής κρυφίως εκείνης χαρῆς και έλπίδος του υποκρύπτεται, ύποφάνεται, μάλλον ειπείν, σκισερ κηλίσ, κηλίσ δυσπιστίας, ύποψίας ως επί τό πλείστον.

Διά τούτο τόν άκούομεν νά δυσχανσχεται ήνίοτε υποκώφως. Και έπειτα, κρηχάδεται πάλιν εις μυρίας βθυτάτας σκέψεις.

Έπί τεσσαράκοντα από τῆς εκείσε έχκαθειρξέως του ήμέρας ουδεμίαν άλλην ύπαρξιν ήκουεν ουτε έβλεπεν, ει μή

τόν Τουρκον δεσμοφύλακα, όστις ήνίοτε τῷ έφερε τήν τροφήν. Είς τό άνοιγμα τῆς θύρας ύπό του δεσμοφύλακος έφωτιζέτο επί μικρόν ή εικρτή, ίνα ιδῆ, ούτως ειπείν, ό δυστυχῆς φυλακισμένος εις τό μέρος όπου εύρίσκετο ή δέ τροφή, ήτις έτίθετο πρό αύτου, τό συνθηθέστερον άπαξ τῆς ήμέρας, άπετελείτο εκ τεμαχίων ζηρού μαύρου άρτου, άνευ άλλου τινός έδέσματος, έν ουτε καν ήδύνατο νά φάγη ό φυλακισμένος, άλλ' έρριπτεν εις τινά τῆς εικρτῆς του γωνίαν. Τοιαύτη είνε έν γένει ή τροφή άπανταχού των φυλακων του Όθωμανικου κράτους. Οι Τουρκοί συνειθίζουσι νά τιμωρῶσι τούς φυλακισμένους των, οίασδήποτε τάξεως και θρησκείας και δι' άσότητας, εκτός των άλλων φρικτων βασανιστηρίων, άτινα εφαρμόζουσιν επ' αύτων έν ταις ύπογειοίς εκείναις εικρταίς των. Άπάνθρωπον άληθές ήθιμον, αλλά και διά τούτο ύπό των Τουρκων μόνον εφαρμζόμενον έν Ευρώπῃ.

Τήν τεσσαράκοστήν ήμέραν ήκουσε βήματα περιδιαβάζοντος ανθρώπου εις τόν διάδρομον των εικρτων, τόν άλλοτε έρημον. Έπλησίασε περίεργος τήν θύραν. Διά τῆς σχισμάδος δέ των φύλλων αύτῆς ειδεν ότι ό περιδιαβάζων ήτο πολίτης. Άφαντος και άπελπις έν τῷ βάθει εκείνω διαμένων επί τόσας ήμέρας ό φυλακισμένος εκινήθη ήδη υπό έπιθυμίας σφειδράς νά όμιλήσῃ εις τόν περιδιαβάζοντα έμπροσθέν του. Άπεπειράθη προς τούτο τοςάκις. Άλλά μόλις άνήρχετο ή φωνή του εις τά χείλη, έσθύνετο υπό φόβου και δυσπιστίας. Έπί τέλους όμως ή κομψή ένδυμασία, τά εύφηνη χαρακτηριστικά και οι γλυκύτατοι μέχρι πονηρίας όφθαλμοί του περιδιαβάζοντος κατώρθωσαν νά τῷ διασκορπίσασιν πᾶσαν δυσπιστίαν. Τῷ ένευσε λοιπόν σιγηλῶς. Ο περιδιαβάζων έσταμάτησε τό βήμα του άμέσως, ωςεί προδιαθεθεμένος, εις τήν θύραν τῆς εικρτῆς και προφυλακτικῶς επίσης, — άπέτεινε λόγους τινάς εις τόν φυλακισμένον.

Αί πρώται, βεβαιώς, έρωτήσεις αύτου απέβλεπον εις τήν καταγωγήν, τό θρησκευμα και τήν αίτιαν τῆς φυλακίσεώς του, διότι, καθ' α' έλεγεν, ήτο και εκείνος φυλακισμένος, άλλ' επί έλαφροῦ ένοχη, και διά τούτο έχαιρε τήν άδειαν νά πειδιαβάξῃ έλευθέρως τόν διάδρομον. Άκολουθως ώμολόγησεν εκείνος ότι έχει έν Κωνσταντινουπόλει οικογένειαν, σύζυγον και κόρην, αίτινες συχνά τόν έπεσκέπτοντο και ενήργουν υπέρ άπελευθέρωσεώς του.

—Εύτυχῆς έσύ, έλεγεν ό έν τῇ εικρτῇ, διότι έχεις συγγενείς σου έδῶ, οίτινες σε βλέπουν και φροντίζουν διά σε. Έγώ;... ουτε οι φίλοι μου, τούς όποιους μόνους έδῶ έχω, γνωρίζουν πού εύρίσκομαι. Σαράντα τώρα ήμέραις σκοτεινάς και ψυχῆ δέν έχω ιδῆ...

—Καύμένε!... τόν διέκοπτεν εκείνος. Πόσον σε λυποῦμαι... Σου όρρίζομαι εις τήν γυναϊκά μου και εις τήν κόρην μου πού σε λυποῦμαι πολύ, και νά μπορούσα ό δυστυχῆς νά σου κάμω καμμιά καλωσύνη, πόσο εύτυχῆς θά έλογιζόμην!

Ὅς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ταῦτα περιστρέφεται ἡ συνομιλία του ἐν τῇ θύρᾳ ἐκεῖ, ὃ μὲν ἔξωθεν ὃ δὲ ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς. Οὗτος παρὶς τὰ καὶ ἐλευσιολογία τὴν φρικτὴν θέσιν του, ἐκεῖνος ἐξέφραζε τὴν ἀπειρον ἐπὶ τούτῳ θλίψιν του καὶ προσεφέρετο προθυμότητος εἰς οἰκνῆν ἑκούλευσιν πρὸς ἀνακούφισιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν του. Ἀμφότεροι ὁμοῦ προφυλακτικώτατα συνηγοῦντο καὶ συνωμιλοῦν ἐκεῖ πάντοτε. Μεγάλη μάλιστα προφυλακτικότης, ἴσως ἐπιτετευμένη, παρετηρεῖτο εἰς τὸν ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς.

Ὁ ἐν τῇ εἰρκτῇ, εὐτυχῆς διότι μετὰ τόσας ἡμέρας μοναξίας καὶ θλίψεως εἶδεν ἄνθρωπον, μεθ' οὗ δύναται νὰ συνομιλή, καὶ ἄνθρωπον μὲ τόσον εὐγενῆ χαρακτηριστικὰ καὶ τόσον εὐγενῆ καρδίαν. κατ' ἀρχὰς ἠὲ χαριστέως εἰς μόνην τὴν συνάντησιν καὶ τὴν συναλλαγὴν ὀλίγων παραμυθητικῶν μετ' αὐτοῦ λόγων. Ἐκεῖνος ὁμοῦ ἐφάνετο ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ περισσότερο σύγκεινημένος ἐκ τῶν δεινῶν καὶ τῶν στερησῶν τούτου. Σὺν τῇ συγκινήσει του δὲ ἐπηύξησε καὶ ἡ προθυμία του πρὸς πᾶσαν ἑκούλευσιν.

—Μὰ γιὰτί, καυμένη, τῷ εἶπε μίαν ἡμέραν, γιὰτί δὲν μοῦ λέγεις νὰ σοῦ κάμω καμμιὰ εὐκολία. Ὁ,τι μπορῶ. **Νὰ** εἰδοποιήσω μὲ τὴν γυναϊκὰ μου κανένα φίλον σου, νὰ στείλω κανένα γράμμα σου ἢ νὰ σοῦ φέρω ὀλίγο φαγητό καλὸ... καὶ ὅτι ἄλλο θέλεις, γιὰτί δὲν μοῦ τὸ λέγεις. Ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς ἀλλ' ὅ,τι εἴμπορῶ θὰ σοῦ τὸ κάμω.

Μεθ' ὅλην ὁμοῦ τὴν προθυμίαν τούτου ὃ ἐν τῇ εἰρκτῇ ἀπεποιήθη νὰ ὀνομάσῃ φίλον του, καὶ φαγητὸν δὲ ὁμοίως δὲν ἠθέλησε νὰ ζητήσῃ. Ἐσκέφθη ἐν τούτοις ὅτι ἠδύνατο νὰ δώσῃ περισσότερὰν οἰκνῆν καὶ πίστιν καὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν προθυμίαν αὐτῆν ἐἴς οὐσιωδέστερα.

Διὰ τούτου ἡμέραν τινα τῷ εἶπε:— Σήμερα θὰ σοῦ ζητήσω νὰ μοῦ κάμῃς μεγαλιότερον εὐκολίαν... Ὅθ' οὗ δώσω κρυφὰ ἕνα γράμμα... καὶ θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ τὸ δώσῃς τῆς γυναϊκῆς σου νὰ τὸ ρίξῃ εἰς τὸ αὐστριακὸν ταχυδρομεῖον... Ὅθ' ἴσως εἰς τοὺς συγγενεῖς μου ποὺ εἶναι μακρὰν, νὰ μάθουν ποῦ εὐρίσκονται, γιὰτί δὲν ἠξεύρουν... Ἐπειδὴ δὲ τὰ πράγματά μου καὶ τὰ χρήματά μου τὰ πῆραν οἱ Τούρκοι θὰ τοὺς γράψω νὰ στείλουν εἰς τὴν γυναϊκὰ σου... νὰ στείλουν καὶ δέκα λίραις ἐσένα, γιὰτί εἶσαι καθὼς μοῦ λέγεις πτωχὸς... Ἀλλὰ πρόσεχε καλά... μὴ πέσῃ εἰς τὰ χεῖρα τῶν Τούρκων τὸ γράμμα, γιὰτί ἐχάθηκαμεν καὶ οἱ δύο τότε.

—Ἐγνώξαι σου, φίλε μου, ἀπάντησεν ἐκεῖνος μετὰ προθυμίας δεικνυούσης ὅτι ἐξεπληρώθη κατὰ τι τὸ ὅποιον σφιδρῶς ἐποίησε. Κάμω τὸ γράμμα ὅποτε θέλεις, καὶ μὴ σὲ μέλει διὰ τὴν ἀσφάλειάν σου, ἡ γυναϊκὰ μου θὰ δώσῃ τὴν ἐπιστολήν ἐπὶ συστάσει εἰς τὸ αὐστριακὸν ἢ ἰταλικὸν ταχυδρομεῖον καὶ θὰ σοῦ φέρω τὴν ἀπόδειξιν.

Ἐν τούτοις ἀκόμη εἰδυσπιστίας ὃ ἐν τῇ εἰρκτῇ Ὅς ἐκ τούτου ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἀπόδειξιν τοῦ ταχυδρομείου διὰ τὴν πρώτην ἐπιστολήν του πρὶν ἢ γράψῃ τὴν δευτέραν

διὰ τὰς Ἀθήνας ἐπιστολήν. Τὴν ζητηθεῖσαν ἀπόδειξιν δὲν εἰδυσπιστίας νὰ τῷ φέρῃ ὃ προθυμότερος αὐτὸς ἄνθρωπος ἐπιλέγων.— Ἴδου πρὸς πίστωσιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ταχυδρομείου καὶ πιστεύσε πλεόν ὅτι εἶμαι ἀξίος ἐμπιστοσύνης.

Καὶ ἐμεῖδισε στρέψας τὸ πρόσωπόν του καὶ ἡμικλείων τοὺς μέχρι πονηρίας γλυκυτάτους ὀφθαλμούς του.

Τώρα πλέον δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ἀντιλογίαν, οὐδὲ παραμικρὰν ἀφορμὴν δυσπιστίας οὗτος καὶ ἔγραψε τὴν δευτέραν ἐπιστολήν, ἦν λαβὼν ἐκεῖνος μετ' ἀκρας ἐπιφυλακτικότητος ἀπεμακρύνθη ἡμέρα ὑπομειδίων.

Μετὰ τῆς αὐτῆς προφυλακτικότητος καὶ ἡσυχίας ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὰς ἀκολουθοῦσας ἡμέρας αἱ παρὰ τὴν θύραν τῆς εἰρκτῆς συνεντεύξεις των. Ἐπίσης καὶ αἱ συνομιλίας των. Ἡμέρα δὲ τῇ ἡμέρᾳ παρετηρεῖτο ἐπαυξάνουσα ἡ συμπάθεια καὶ ἡ προθυμία τοῦ φίλου, — ἄς τὸν ὀνομάσωμεν οὕτω, — τοῦ φυλακισμένου. Φυσικῶς κατὰ τοσοῦτον ἐπηύξησε καὶ ἡ τοῦ φυλακισμένου πρὸς αὐτὸν ἀγάπη καὶ πίστις. Οὕτως, ὅστε δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἔγραψε καὶ τρίτην καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας καὶ τετάρτην, ἄς πᾶσας ἐλάμβανε προθυμότερος ἐκεῖνος καὶ ἀπεμακρύνετο πάντοτε τῆς θύρας μὲ τὸ σύνθημα πικρὸν μεῖδιμα ὑπὸ τὰ χεῖλη του. Ἀλλὰ, εἴτε διότι δὲν εἶχεν πάντῃ ἐξαλειφθῆ ὅλη ἡ δυσπιστία ἐκ τῆς καρδίας τοῦ φυλακισμένου πρὸς τὸν φίλον του, εἴτε διότι ἐνόμιζε πάντοτε ἀπαραίτητον τὴν ὑπόσχεσιν χρημάτων καὶ τὴν ἐμπνευσιν φόβου ἐκ μέρους τῆς θεῆς δίκης ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, δὲν ἔπαυσε κατὰ πᾶσαν συνέντευξιν των νὰ τῷ λέγῃ τοιαῦτα:

—Τὰ γράμματα κύτταζε νὰ διευθύνωνται μὲ ἀσφάλειαν καὶ ἐγὼ γράφω νὰ σὰς ἔλθουν χρήματα ὅσα θέλεις... ἐγὼ τὴν ἐλευθερίαν μου θέλω, τὰ χρήματά τι νὰ τὰ κάμω... Ἀλλὰ πρόσεχε καλά, μὴ τύχῃ καὶ παραπέσῃ κανένα γράμμα ἢ κανέναν λόγον σου εἰς τοὺς Τούρκους, γιὰτί ἄφησε ποῦ θὰ χαθοῦμε καὶ αἱ δύο μας τότε, ἀλλὰ ἐσύ θὰ γίνῃς καὶ προδότης... καὶ τοὺς προδότας, ἠξευρε καλά, δὲν τοὺς συγχωρεῖ ποτὲ ὁ Θεός. οὔτε αὐτὴ ἡ γῆ δὲν τοὺς λυώνει... οὔτε τὰ σκολήκια δὲν τοὺς τρώγουν!...

Ἐκεῖνος δ' ἀπεκρίνετο πάντοτε:— Ἐγνώξαι σου, καυμένη, ὅ,τι θέλεις νὰ σοῦ κάμω εἰπέ μοῦ το καθαρὰ, ... καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην μὴ σὲ μέλει, ... σοῦ τὸ εἶπα τόσας φοαῖς. Δὲν θὰ σοῦ τὸ συγχωροῦσα νὰ μὲ εἴπῃς προδότην. Ἀλλὰ γνωρίζω ὅτι εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὐρίσκεισαι ἔχεις δίκαιον νὰ ὑποπτευθῆς ὅ,τι θέλεις καὶ νὰ μὴ δίδῃς εἰς κανένα ἐμπιστοσύνην.

Οὕτω παρήλθον δεκαπέντε ἡμέραι καὶ πλέον. Μίαν ἡμέραν μετὰ ταῦτα τῷ προσῆλθεν ἐμπλεως χαρῆς.

—Σήμερον ἔμαθα ὅτι θὰ μὰς ἐλευθερώσουν καὶ τοὺς δύο τῷ ἐψηθῆσαν ἐκ τῆς σχισμάδος τῆς θύρας τῆς εἰρκτῆς.

Πόσον γλυκεῖα διήλθεν ἡ εἰδησις αὐτῇ τὴν καρδίαν τοῦ ἐν τῇ εἰρκτῇ καὶ πόσον λάμπιν διέχυσεν εἰς τὸ πείριξ ἀκού-

τος του! Ἐχῆθη πρὸς τὴν θύραν ὡσεὶ ἤθελε νὰ τὸν ἐναγκαλισθῇ καὶ τὸν φιλήσῃ ἀδελφικῶς.

Ἀλλὰ πόσον ψυχρὰ εὐρέθη ἡ σιδηρὰ θύρα, ἐφ' ἧς προσεκόλλησε τὰς χεῖρας καὶ τὰ χεῖλη του!

—Ὁ λόγος σου, ἀδελφέ, καὶ ὁ Θεός, ἠδυνήθη νὰ ἀρθρῶσθαι καὶ ἐπνίγη ὑπὸ λυγμῶν χαρῆς.

Παρήλθε καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τέσσαρες — πέντε ἄλλαι μὲ τὰς αὐτὰς συνομιλίας τῶν δύο φίλων καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ἐλπίδα των. Πάντοτε δὲ δὲν ἐλείπεν ἡ προσοχὴ καὶ ἡ προφυλακτικότης.

Τὴν εἰκοστὴν πρώτην ὁμοῦ ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως των ἡμέραν τοῦ παρουσασθῆ σκυθρωπώτατος καὶ τεθλιμμένος. Προσῆλθε μάλιστα ἀφοῦ ἐπαπειλημένως τὸν προσεκάλεσεν ὃ ἐν τῇ εἰρκτῇ διὰ τῆς σχισμάδος τῆς θύρας.

—Τί ἔχεις; τὸν ἠρώτησε. Διατί δὲν μοῦ λέγεις οὔτε τὴν καλημέραν; Διατί θλίβεσαι τόσον; Τί σοῦ συνέβη;...

—Ἄφησέ με, καυμένη, γιὰτί μοῦ φαίνεται χαλασμός κόσμου αὐτῆν τὴν στιγμὴν... Καὶ ἐχειρονόμει ἐν ἀπελπισίᾳ... Ἄ! ἐξηκολούθησε μετὰ τινὰ σιγῆν, νὰ εἶχα ἕνα μαχαίρι ἢ ἕνα βεβόλθον νὰ φονεῦθῶ τώρα, ... ἄλλο δὲν μοῦ μένει!...

—Τί ἔπαθες τί σοῦ συνέβη; ἐπατέλαθες ἐντρομος ἐντονώτερα ὃ ἐν τῇ εἰρκτῇ. Μήπως σοῦ παρέπεσαν κανένα γράμμα;

—Ἄφησέ με καυμένη σου εἶπα... δὲν εἶμαι πλέον διὰ ζωῆν, ... καλλίτερα νὰ φονεῦθῶ....

—Μὰ εἶπέ μοῦ βρέ ἀδελφέ, τί ἔπαθες ἐπὶ τέλους, ἐφώναξεν ὃ δυστυχῆς φιλακισμένος, ἐνῶ μυρία ὑπόνοιαι διήλθον τὸν λογιζομένων αὐτοῦ περὶ τῆς τύχης των ἐπιστολῶν του... εἰπέ μοῦ... τὰ γράμματα, ... σοῦ ἔπεσαν, ... τί ἔπαθες;...

—Τὰ γράμματα πῆγαν ἐκεῖ ποῦ πῆγαν ἀπεκρίθη σιωπηλῶς ἐκεῖνος νεύων πρὸς τὸ ἔδαφος.

—Ποῦ;... ἐξηγήσου μοι, ... τί σιωπᾶς;...

—Εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, ἐψηθῆσε μετὰ τινὰ σκέψιν ὃ ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς μὴ ἐννοῶν ν' ἀνασηκῶσθαι ἐκ τοῦ ἐδάφους τὸ τεταραγμένον βλέμμα του.

—Ὅστε τί ἔπαθες σὺ καὶ ταράττεσαι τόσον;

—Τί ἔπαθα!... ἐμεῖδισε τὸ πικρὸν ἐκεῖνο μεῖδιμά του μεμιγμένον ἤδη μετὰ τινος ἐλευσιολογίας... τί ἔπαθα! ἐπατέλαθες ἀνακινῶν τὴν κεφαλήν μὲ τὸ βλέμμα αἰώνως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθηλωμένον... Ἐνῶ μοῦ ὑπεσχεθήσαν ὅτι θὰ μὰς ἐλευθερώσουν καὶ τοὺς δύο... τώρα μοῦ λέγουν ὅτι κανένα δὲν ἐλευθερώνουν... οὔτε ἐμένα!

—Αἱ... ὑπομονὴ τότε ἕως ὅτου ἄλλην περίοδον μὰς ἐλευθερώσουν, φίλε μου. Δὲν τοὺς ἠξεύρεις σὺ τοὺς Τούρκους ποῖοι εἶναι εἰς κάθε πράγμα των καὶ μάλιστα εἰς τὰς ὑποσχέσεις των;

—Τοὺς ἠξεύρω, ... καὶ πολὺ καλά. Ἀλλὰ διατί, ... ἐνῶ ἔχω τόσα κάμει...

Καὶ διεκόπη ἐνταῦθα ἀποτόμως δῆξας τὰ χεῖλη του. Μεταβαλὼν δὲ ὕψος ὀμιλίας προσέθηκε:

—Λυποῦμαι περισσότερο δι' ἐσένα, ὅπου δὲν βλέπεις οὔτε φῶς... **Νὰ** εἶχες τοῦλάχιστον τὴν ἐλευθερίαν μου...

—Ἡ φυλακὴ αὐτὰ ἔχει, τὸν διέκοψεν οὗτος μετ' ὕψους παραμυθητικοῦ, θὰ ἔλθῃ καὶ ἡμέρα ποῦ θὰ ἐλευθερωθῶμεν οἱ δύο. Μὴ λυπεῖσαι τόσον πολὺ. Ἐπειτα καταντᾶς εἰς τὸ σημεῖον, ὅστε νὰ προτιμήσῃς ν' αὐτοκτονήσῃς; Ἐὰν παρέπιπτον τὰ γράμματα... μάλιστα, ... θὰ ἐχειροτέρευε καὶ ἡ ἰδική μου καὶ ἡ ἰδικὴ σου θέσις. Πρὸ πάντων ἡ ἰδικὴ μου. Ποῖος ἠξεύρει εἰς τί φροβερώτερον δεσποτήριον θὰ μ' ἔστειλαν, ἂν ἐμάνθαναν βέβαια ὅτι ἐγὼ συνηνοῦμαι ἀπὸ ἐδῶ μέσα μὲ τοὺς συγγενεῖς μου μὲ γράμματα διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ.

—Μὰ, σὲ παρακαλῶ, καὶ ἂν παραπέσουν τί κατηγορία εἴμπορῶν νὰ σοῦ εὐρουν εἰς συγγενικὰ γράμματα; Μήπως σὺ τοὺς ὑβρίζεις μέσα ἢ τοὺς φοβερίζεις;

—Οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο κάμω, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρεις ὅτι οἱ Τούρκοι καὶ εἰς τὸν παραμικρὸν λόγον σοῦ φέρουν μεγάλη ἀφορμὴ καὶ μεγάλη κατηγορία; Ἄφησε ποῦ τί θὰ χάσουν νὰ βγάλουν μόνοι των ἕνα ψεῦμα ἢ νὰ πλαστογράψουν ἕνα ἐνάντιον γράμμα, ὅπως τὸ θέλουν, μὲ τὴν ὑπογραφήν μου, καὶ νὰ μὲ στείλουν ἐξορίαν εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς;

—Ἐχεις δίκαιον, καυμένη, ἔχεις δίκαιον, ἐστέναξεν ἐκεῖνος τόσον βαρέως, ὡσεὶ μέγας ὄγκος τὸν ἐστενοχώρει ἐν τῇ ψυχῇ.

Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον σιωπῆς βαθείας.

—Δυστυχία μου, δυστυχία μου!... ἐψηθῆσε πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ ἀπεμακρύνθη ἐσπευσμένως καὶ ἀπροφυλάκτως ὡς παράφρων.

—Ὁ ἐν τῇ εἰρκτῇ δὲν ἐγνωρίζε πῶς νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν πόσῃ θλίψιν καὶ καταφρονῶν κατὰ τοῦ ἐκτουτοῦ του τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου. Περιεφέρετο σύννοος ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς εἰρκτῆς ἀνακινῶν ἐν νῷ πλείστας σκέψεις περὶ τούτου.

Μήπως, διεννοεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῷ παρέπεσαν αἱ ἐπιστολαὶ μου;... Ἀλλὰ τότε τίς ἡ ἀνάγκη νὰ μοῖ τὸ κρύψῃ, ἀφοῦ τὸ γινόμενον δὲν ἀπογίνεται. Ὅχι... οὔτε αὐτὸ εἶναι... Μήπως ἐγκρύπτει ψυχὴν προδότου; Μήπως διελογίσθη δι' ἐγχειρίσεως ἐπιστολῶν μου εἰς τοὺς Τούρκους νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν του, ἢ μήπως οἱ Τούρκοι ἔθηκαν αὐτὸν ἐξεπίτηδες νὰ συλλάβῃ ἐπιστολάς μου, ὑποσχόμενοι αὐτῷ ἐλευθερίαν; Καί... μήπως τώρα τῷ ἀρνοῦνται ἐκεῖνος τὴν ὑπόσχεσιν, αὐτὸς δὲ μεταμελοῦμενος διὰ τὸ ἐγκλημὰ του καὶ τυπτόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καταντᾶ νὰ μισήσῃ τὴν ζωὴν του καὶ νὰ βδελυγταῖ αὐτόν; Τί περιμένει κανεὶς ἀπὸ τοῦ Τούρκου; Μήπως δὲν εἴμπορῶν νὰ πράξουν καὶ τοιαύτας πικρίας καὶ δουλιότητας; Ἄλλ' ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν νὰ ἐλπίζῃς ποτὲ πρῶσοιαν; **Νὰ** δυσπιστῆς εἰς τοὺς τόσους λόγους του, εἰς τὰς

τόσας υποσχέσεις του περί πίστεως και πρό πάντων να απα-
τῶται κανείς εις εκείνα τὰ εὐγενῆ χαρακτηριστικά του και
να ψεύδωνται παντελῶς οἱ γλυκύτετοι εκείνοι ὀφθαλμοὶ
του... Ἄ ὄχι!... οὐτε αὐτὸ τὸ πιστεύω, τούλαχιστον
ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον... Ἄλλο θὰ ἦνε, ἄλλο...
Δὲν βλέπω ἐγὼ πόσον με λυπεῖται;... Ἴσως, περισσότε-
ρον, νὰ συλλογιζῆται ὅτι τις οἶδε πότε θὰ ἀποφυλακισθῆ
καὶ ἐπειδὴ εἶναι πτωχός, ἔχει δὲ καὶ οἰκογένειαν, φθάνει
μέχρι τοῦ ἀπελπιστικοῦ αὐτοῦ σημείου.

Μὲ τοιαύτας σκέψεις διήλθεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην
καθὼς καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα ὁ καθεργμένος οὗτος.
Ἄνυπομόνη δὲ πότε νὰ ἀνατεῖλῃ ἡ ἐπιούσα, ἵνα παρατη-
ρήσῃ πῶς θὰ ἐβλεπεν αὐτόν! Παρὰ πᾶσαν ὁμῶς προσδοκίαν
καὶ ἀνυπομονήσαν του τὴν ἐπιούσαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν
οὐδ' εἶδεν αὐτὸν περιδιαβάζοντα τὸν διάδρομον, οὐδ' ἤκουσε
κἄν τὰ βήματά του. Οὕτω παρήλθε καὶ ἡ ἀκόλουθος ἡμέρα
καὶ δύο ἄλλαι μετ' αὐτὴν. Ἐν μέρει συνειθισμένος εἰς τὰς
καθημερινὰς συνεντεύξεις ἐστενοχωρεῖτο ἐκ τῆς ἀπουσίας
τοῦ φίλου του. Τῷ ἐφάνετο ὅτι ἐπανῆλθε εἰς τὴν μοναξίαν
καὶ τὴν ἐρημίαν τῶν πρώτων τεσσαράκοντα ἡμερῶν τῆς ἐγ-
καθειρέσεώς του. Ἄλλ' ὑπὲρ πάντα ταῦτα ἐστενοχωρεῖτο
διὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπουσίας τοῦ φίλου του.

— Ἡ παρετήρησαν οἱ Τούρκοι τὰς συνεντεύξεις μας,
ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, καὶ τῷ ἀπηγόρευσαν νὰ περιέρχεται τὸν
διάδρομον, ἢ τῷ ἐχειροτέρευσε ἡ θέσις καὶ ἐρίφηθεν εἰς σκο-
τεινὴν καὶ κἀθαικτον φυλακὴν, ἢ ἠσθένησεν ἐκ τῆς χθε-
σινῆς θλίψεώς του.

Ταῦτα καὶ μόνον ἠδύνατο νὰ υποθέσῃ, διότι οὐδένα ἠδύ-
νατο νὰ ἐρωτήσῃ. Οὐδὲ πρὸς τὸν δεσμοφύλακα ἐτόλμα νὰ
ἀποκνηθῆ, ὅστις τῷ ἔφραεν ἐνίοτε τὸν ζῆρὸν πρὸς τροφήν
ἄρτον.

Ἀφῆνης ὁμῶς τὴν εἰκοστὴν πέμπτην ἡμέραν ἀκούει ἐκ τοῦ
βάθους τῆς εἰρκτῆς του εἰς τὸν διάδρομον τὴν φωνὴν του
οὐχὶ σιωπηλὴν καὶ προφυλακτικῶς προσκαλοῦντα αὐτόν,
ἀλλὰ γοερὰν καὶ θρηνώδη. Τρέχει ἐντρομος εἰς τὴν θύραν.
Ἀκούει δὲ εὐκρινῶς ὅτι ἀπεποιεῖτο φωνάζων νὰ μεταβῆ εἰς
τὸ Νοσοκομεῖον τῶν εἰρκτῶν, ὅπου ἐσύρετο ὑπὸ τῶν Τούρ-
κων. Θόρυβος δὲ συνωθουμένων ἀνθρώπων ἐτάραττε τὴν
πρῶτην ἐρημίαν τοῦ διαδρόμου. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέλιπεν καὶ
ὁ θόρυβος καὶ ἡ φωνή.

— Ὁ δυστυχής! ἐστέναξεν ὁ φυλακισμένος φίλος του.
Ἡσθένησεν ἄληθῶς καὶ τῶρα ἀποποιεῖται νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ
νοσοκομεῖον ὅπου τὸν σύρου. Ὁ δυστυχής!...

Καὶ δάκρυ πόνου ἐκυλίσθη εἰς τὰς παγωνοφόρους πα-
ρειάς του.

Εἶχε δίκαιον νὰ ἀποποιήθῃ ὁ δυστυχὴς ἀσθενὴς τὴν εἰς
τὸ Νοσοκομεῖον μεταβασίν του, ἂν ἠλήθειεν. Διότι τὰ διὰ
τοὺς ἐγκαθειργμένους Νοσοκομεία τῆς Τουρκίας δύναται τις
νὰ τὰ παραβῆλῃ μᾶλλον πρὸς ἐπίγεια βλασφημῆτικα παρὰ
πρὸς κταφύγιον εἰς ἀπκλαγὴν ἀπὸ νόσων. Ἡ νόσος ἐκεῖ

ἀντὶ τῆς ἐλαττώσεως προσλαμβάνει ἐπίτασιν σφοδρᾶν, ἢν
τελειώνει μόνος ὁ θάνατος. Ἡ δὲ περιποίησις ἐν αὐτοῖς
εἶνε τοιαύτη, ὥστε ἡ βρωμερὰ τροφή, ἡ μεμολυσμένη ἀτμό-
σφαιρα, αἱ εἰδεχθεῖς πληγαί, καὶ ὁ φοβερός ἐν αὐταῖς σκώ-
ληξ, εἰσὶν ἀπαραίτητα καὶ ἀδιάλειπτα προσόντα ἐκεῖ. Καὶ
ταῦτα μεθ' ὅλην τὴν σημερινὴν πρόοδον τῆς νοσολογίας,
μεθ' ὅλον τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης, ἐν ᾧ ζῆ καὶ βα-
σιλεύει ἡ Τουρκία.

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἡ προκάτοχος τῆς σκοτεινῆς νυκτός
καθ' ἣν ἐν τῇ εἰρκτῇ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ τοίχου
καὶ βυθίζων τὸ ζῶηρόν βλέμμα του εἰς τὸ περιουκλοῦν αὐ-
τὸν πυκνότερον σκότος, συλλογιζόμενος ἠγρύπνει ὁ φυλα-
κισμένος, ἴσως μόνος αὐτός καθ' ὅλην τὴν ὑπνώττουσαν
δούλην Κωνσταντινούπολιν.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

Κ. Δ. ΚΡΥΣΤΑΛΗΣ

Ο ΛΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΟΦΙΑ

Α'.

Πέρα 'στὸ ἔρημο ἀκρογιάλι
Κόρη χλωμή, ἀγάλι ἀγάλι
Βαρειὰ θλιμμένη περπατοῦσε
Καὶ τὸ γυαλὸ πικρὰ θωροῦσε.

Βουβὴ προγύρω τῆς 'συχία
'Ὡσάν ἐρωτικὴ θυσία
Ποῦ ἀνατριχίλας ψιθυροῦσαν
Λὲς τὰ ζερύρια ποῦ φυσοῦσαν

Μ' ἄλλοτ' ἡ φύσι τραγουδοῦσε
Ἐφάντωνε, ποῦ ἡ νηὰ περνοῦσε
Πουλιά κι' ἀγέρι κι' ἀκρογιάλι
Τρελλένονταν σὲ τέτοια κάλλη

Τῶρα σιωπαίνει καὶ λουφάζει
'Σ ὁ θιάβα τῆς κάθε φωνῆ
Γιατὶ βαθεῖ ἀναστενάζει
Γιατὶ ἡ δύστηχη ποεῖ!

Σ' ἕνα ξερόβραχο σιμώνει
Θωρεῖ με δάκρυ τὸ γυαλό,
Ποῦ κρύος, ἄψυχος ξαπλώνει,
Καὶ λείπει με πάνο σιγαλό:

«Ἀχ! ἄσπλαχνε γυαλὸ σιμώνει
«Νὰ κλείσῃ χρόνος ὅπου μόνη
«Δίχως τὸ Λιὰ με τυραννεῖς,
«Ὡς πότε παιὰ! δὲ με πονεῖς;

«Σὰ μοῦ τὸν ἔπερνε, θυμῆσου
«Τὴν ψεύτικη ὑπόσχεσι Σου
«Στὴν ἀπιστή σου τῇ γαλήνῃ
«Ποῦ κάθε φόβος γλυκοσβύνει

«Ἀχ! τῶξερὰ ἡ δυστυχημένη
«Τὶ σφοδρὰ με περιμένει
«Μὰ τῶκρυβα σὲ κάθε δάκρυ
«Ποῦ ἔχυνα σ' αὐτὴ τὴν ἄκρη.

«Ἀχ! δὲς γυαλὸ μου τὴν ψυχὴ μου,
«Τὰ τόσα κάλλη, τὴ μορφὴ μου,
«Ποῦ λίγο λίγο ἐμπρός Σου σβούνε
«Μὲ θρήνου γιὰ νὰ Σου μιλοῦνε!

«Δῶσε πτερὰ σ' ἕνα Σου κύμα,
«— Τὸ μαῦρο σου λυπήσου θῦμα —
«Καὶ στείλ' το με γλυκὸ ἀγέρι
«Στὴν ἀγκαλιά μου νὰ τὸν φέρῃ!...

«Μὰ τάχα σὰ θε νὰ γυρίσῃ
«Ἀπὸ τῆ μαύρη ξενιτιά
«Θὲ νᾶνε ὅπως πρὶ μ' ἀφήσῃ
«Γιὰ τοῦ 'σβυσης καὶ τῆ φωτιὰ;

«Ἐκεῖ ψηλά, 'στὴς πολιτεῖαις
«Ποῦ φτιάνουσε τὴν ὠμορφιά
«Ποῖος ξέρει ἂν, με τί μαγείαις,
«Τὴ δόλια τοῦ 'σβυσαν Σοφιά!

«Ποῖος ξέρει ἂν αὐτὴ τὴν ὥρα
«Σ' ἄλλης ἀγκάλη ὀρκολογᾷ
«Τὴν κόρη ποῦ μοιρολογᾷ
«Ἄν δὲν ξεχνᾷ, δὲ μισῇ τᾶρα!...

«Μὰ ὄχι δὲν μπορεί, ἀς φτάσῃ,
«Δὲν εἶν' θερμὸ καὶ θὰ ξεχάσῃ
«Κάθε σκληρὸ συλλογισμό
«Καὶ κάθε ἄπιστο παλμό

«Σὰν 'ὄη τῆ μαύρη καταντῆ μου
«Ποῦ μ' ἔριξε ἡ σφοδρὰ μου,
«Σὰν 'ὄη τὸ πῶς μὰ νεότη σβύνει
«Δίχως ἐλπίδα ν' ἀκαθίη!...

«Ἀχ! καὶ! ποῖα 'μέρα θ' ἀποσβύσω
«Ἀπ' τῆς ἀγάπης τὸν καμὸ!...
«Σιμών' ἡ ὥρα ποῦ θὰ χύσω
«Τὸν ὑστερόν μου στεναγμό!...

«Μ' ἀς τὸν ἰδῶ, ἀς μιλήσω,
«Ἡ καὶ: — μ' ἀγάπης; — νὰ τοῦ εἰπῶ,
«Καὶ δὲ με μέλλει, ἀς ξεψυχίσω
«Σὰν μ' ἀπαντήσῃ: «Σ' ἀγαπῶ!»

Β'.

Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ τελευταῖα
Τὰ εἶπε μέσα τῆς ἡ νῆα,
Γιατὶ τῆς πνίξαν τὴ μιλιὰ τῆς
Ἡ ἀπελπισιὰ κι' ἡ σφοδρὰ τῆς

Ἐσπερινὴ βουβὴ γαλήνη
Κρύο μυστήριο ὄλουθε χύνει
Σκιαὶς νὰ πέφτουν ἀρχινούνε
Πνοαῖς καὶ ψίθυροι νὰ σβούνε

Τὴν ὑστερὴ χλωμὴ του ἀχιτίδα
Κι' ὁ ἥλιος παίρνει ἀπ' τὰ βουνά...
Ἄψυχα καὶ πουθενὰ
Μιλιὰ, νὰ δώσῃ λίγη ἐλπίδα!

Καθὼς ποῦ σῶνεται τὸ λάδι
Τοῦ λυχναρῆ, καὶ 'στὸ σκοτάδι
Πετάει μὰ ἀναλαμπὴ
Μισσοδυμένη καὶ θαμπὴ,

Ἔτσι 'στὴν ἄρμων ἡσυχία
Ἐάφνου ἀκούσθη ἕνας λυγρὸς
Κι' ἀντιλαλεῖ 'στὴν ἐρημία
Καὶ σβύνεται σὰ στεναγμὸς

Καὶ σὰν Νεράιδα πονεμένη
Ποῦ περπατεῖ δίχως μιλιὰ
Φαινόνταν ἐρημὴ καὶ ξένη,
Κι' ἡ κόρη 'στὴν ἀκρογιάλι

Ἄλοιμονο! 'κεῖνα τὰ λόγια,
Τὰ μαῦρα 'κεῖνα μοιρολόγια,
Τῶχε μαντέψει ἀληθινὰ
Ποῦσταν τῆς δόλιας τὰ 'στερνὰ

Μαζὺ με τὴ 'στερνὴ του ἀχιτίδα
Καὶ τὴ 'στερνὴ τῆς τὴν ἐλπίδα
Τῆς πῆρ' ὁ ἥλιος τὴν μιλιὰ τῆς
Γιὰ νὰ σωθῶν τὰ βᾶσανά τῆς

Βλέπει: τὸ χάρο καὶ λουφάζει:
Μιλιὰ 'πὸ τότε παιὰ δὲ βγάζει
Μονάχα μαῦροι στεναγμοὶ
Φεύγουν καὶ σβούν κάθε στιγμή

Σὰν κοιμητήριον ἐρημία
Ποῦ δὲν ἀκούγεται φωνή,
Μῶν μεσ' 'στὴν κρύα του ἡσυχία
Ἄγερὶ ἀδιάκοπα θρηνεῖ.

Γ'.

Πέρασαν μέραις... ἕνα βράδυ
Ποῖν νὰ κατέβῃ τὸ σκοτάδι:

Τῆ μαύρη ἀγκάλη του ν' ἀνοίξη
Κάθε πνοή, μελιά, νὰ πνίξη

Σὰν νάνειωθε ἡ Μίνα Πλάση
Πῶς τ' ἀκριβό της τὸ παιδί
Στὴν ἀγκαλιὰ της ν' ἀγκαλιάσει
"Ἄλλοτε πειὰ δὲ θὰ τὸ ἰδῆ

'Ἀγέρι ἀνήσυγα φουσοῦσε
Τὰ βράχια κύμα τὰ χτυποῦσε
Τὰ δέντρα πέρ' ἀπὸ τὸ λόγγο
Βαρὺ σκορπίζαν γύρω βόγγο

Κι' ὁ ἥλιος μέτ' σὲ μαῦρα νέφη
Μὲ ἀγωνία ὄλο στρέφει
Τὸ ὑστερνό του φῶς νὰ δώση
Σ' τὴ νηὶ πού σβύνει, καὶ τὴ σώση.

'Ἐκεῖ π' ἀρχίνα ἀνεμοζάλη
Τὸ μετρολόι νὰ γενῆ,
Πέρα στὸ πέλαγο προβάλλει
"Ἐν' ἄσπρο καραβιοῦ πανί,

Καὶ μὲ τὸ κῦμα τ' ἀφρισμένο
Καὶ μὲ τ' ἀγέρι τ' ἀγριεμένο
'Ανταριασμένο παραδέρνει
Κι' ἀπάντεχα τὴν πλώρη φέρνει

Μαύρη στιγμή κ' εὐλογημένη! ...
"Ἄχ! Εὐπνησ' ἔρημη Σοφιά,
Νὰ ἰδῆς μὲ τί παλμό, καυμένη,
Φτάν' ἡ γλυκειά Σου συντροφιά!

"Ἄχ! ναί! περνᾶνε πέρα πέρα
Βουνά καὶ πέλαγο κι' ἀγέρα
Τὰ λόγια, πού τὰ σπλάγχνα βγάζουν
'Ἀπὸ τὸν πόνο ὅταν σπαράζουν!

Γοργή, γοργή, λαχανιασμένη
Φουσμανοῦσ', ἀποσταμένη
'Ἀπ' τὴν ἐλπίδα τὴ βαρειά
Ποῦ φέρνει, ἡ τράτα, στὴ στεργιά

Σὲ λίγο 'στ' ἀκρογιάλι φτάνει
'Στὸ μαῦρο βράχο 'κεῖνο πιάνει,
Γιὰ ὑποταγή, ποὶ ἡ 'στερνὴ
Τῆς νηῆς τὴν κάλεσε φωνή

Καὶ μεσ' 'στὰ ξάρτια, μπρὸς στὴν πλώρη
Νηὸς χαρωπὸς ὀλόρθος μένει
Καὶ μὲ καρδιόχτυπο προσμένει
Νὰ ἰδῆ τὴ λατρευτὴ του κόρη.

Τῆς πλώρης τὸ σχοινὶ κρατάει
Καὶ στ' ἀκρογιάλι, μὲ φωτιὰ
Καὶ μὲ χτυπόκαρδο, σκροπάει
Τὴ μαυρισμένη του ματιὰ.

Αὐτὴ δὲ φαίνεται! μονάχο
Στὸν πρῶτο πρῶτο πού εἶδε βράχο
Μαῦρο κοράκι ξεχωρίζει
Καὶ ἡ καρδιά του σπαρταρίζει

Ξερὸς ὁ δόλιος κατεβγαίνει
Καὶ 'στὴν ἀκρογιάλι μαθαίνει
"Ὅτι ἡ κόρη π' ἀγαπάει
'Ἀπ' τὸν καῦμό του ξεψυχάει!

Χλωμὸς χλωμὸς ὁ ἥλιος σβύνει
Πέφτει τοῦ Ζέφυρου ἡ πνοή
Παύει τὸ κῦμα σ' τ' ἀκρογιάλι
Γιατὶ 'στὴ μαύρη τὴν ἀγκάλη
'Ἢ νηὶ τοῦ πιστικοῦ της δίνει
Τὴν ὑστερὴ ἀναπνοή!

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

1890

ΠΑΝΣΕΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΑΝΟΣ

(Ἀλληγορία)

Σὲ ρίζα γέρου πλάτανου ξανθὸς πανσὲς ἀνοῦσε
Ποῦ τύχης ἀνεμόβροχο τὸν ἔφερε σιμά του
'Στὰ φύλλα του τῆς ἀνοίξης τ' ἀγέρι τραγουδοῦσε,
κι' εἶχαν νὰ κάνουν τὰ πουλιά παντοῦ μὲ τ' ὄνομά του

'Ἢ χαραυγὴ 'στὸ ἐξίθα της λουζόταν 'στὴ δροσιὰ του,
καὶ τὴ θωριά της ἔβαφε 'στὸ γαλανό του χρώμα·
ὄλα τὰ κάλλη τ' οὐρανοῦ τὰ εἶγε ἡ φορεσιά του,
κ' ἦταν χαμόγελο θεοῦ, κ' ὄχι ἀνάθος 'στὸ χῶμα.

"Ὅλοι οἱ ἀνθοὶ τὸν εἶχανε τοῦ κάμπου τὸ καμάρι,
κι' ἡ πεταλοῦδα, πού πετᾷ λουλοῦδι 'σὲ λουλοῦδι,
ποτέ της δὲν εἰμίωσε μ' ἐπιβουλὴ νὰ πάρη,
ἓνα φίλι ἀπ' τ' ἀπαλὸ καὶ ὀρεστέρο του χιοῦδι.

Τὸ νοιώθει ὁ γέρο πλάτανος φυτομανᾶ κακιώνει,
κι' ὄλα τὰ σύννεφα μὲ μιᾶς τριγύρω του τὰ σαίρνει,
ἴσκιο βαρὺ θανατικὸ 'στὴ ρίζα του ἀπλώνει,
καὶ τὰ κλαδιά του μὲ θυμὸ κατὰ τὸ χῶμα γέρνει

'Ὁ "Ἡλιος δὲν τὸν βλέπει πιὰ, σὰν πρῶτα δὲν μυρίζει
τὸ χαυδεμένο λουλοῦδο, τοῦ κάμπου τὸ καμάρι·
δάκρυα στάζει γιὰ δροσιὰ, ζαρώνει, κιτρινίζει,
καὶ χάνει πιὰ τὸ δύστυχο τὴν πρωτινὴ του χάρι.

'Ἀλλοίμονο εἰς τ' ὄρφανὸ πού πάχ σὲ ἴσκιο ξένο,
ἓνα ἀποκοῦμπι, μὲ γωνιά πρὸς ὦρας νὰ ζητήση
Θὰ εἶναι πάντα ὄρφανὸ καὶ πάντα ἀποδειωγμένο,
κι' ἂν θὰ γελάση μιὰ στιγμή, τὴν ἄλλη θὰ δακρύση.

'Ἀπὸ τοῦ βράχου τῆς Φρεαττίας
Μαρτίου 1891.